

Rekenkamer | Tilburg

RAPPORT

De energietransitie in Tilburg

In opdracht van de Rekenkamer Tilburg

Roel Lauwerier, Floor hooge Venterink en Carmen Hendriks

5 september 2023

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Inleiding	4
1.1. Aanleiding en doelstelling	4
1.2. Onderzoeksvragen	4
1.3. Normenkader	5
1.4. Aanpak	6
1.5. Leeswijzer	7
1.6. Begrippenlijst	8
2. Conclusies en aanbevelingen	10
2.1. Conclusies	10
2.1.1. Beantwoording hoofdvraag	10
2.1.2. Beantwoording deelvragen	11
2.2. Aanbevelingen	14
3. Kaderstelling	17
3.1. Kaderstelling	17
3.1.1. Ambities en doelen	17
3.1.2. Acties en maatregelen	18
3.1.3. Afspraken over informatievoorziening	21
3.2. Analyse	22
3.3. Toetsing aan het normenkader	24
4. Uitvoering en doelrealisatie	26
4.1. Uitvoering en doelrealisatie	26
4.1.1. Uitvoering	26
4.1.2. Doelrealisatie	27
4.1.3. Financiële kaders	31
4.1.4. Monitoring	32
4.2. Analyse	32
4.3. Toetsing aan het normenkader	34
5. Rol van de raad	36
5.1. Rol van de raad	36
5.2. Analyse	36

5.2.1. Enquête	37
5.3. Toetsing aan het normenkader	41
Bijlage 1 Overzicht van geïnterviewde personen	43
Bijlage 2 Bronnenlijst	44
Bijlage 3 Reactie college van B&W	45
Bijlage 4 Nawoord Rekenkamer Tilburg	48

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en doelstelling

Iedere gemeente heeft de opdracht een bijdrage te leveren aan de energietransitie en werkt aan gemeentelijke doelen, maar ook samen met andere partijen binnen een energieregio (de Regionale Energiestrategie, RES). De energietransitie omvat de overgang van een systeem waarin de energievoorziening draait op fossiele brandstoffen naar een systeem op basis van duurzame energiebronnen. Ook is er aandacht voor energiebesparing en -opslag. De urgentie van de energietransitie is de afgelopen tijd toegenomen, o.a. door de stijgende energieprijzen.

In dat kader is het waardevol voor gemeenteraden om de stand van zaken ten aanzien van de energietransitie in de gemeente inzichtelijk te maken. Welke kaders, doelen, middelen en tijdlijn zijn afgesproken en hoe staat het met de realisatie daarvan. Bovendien is het interessant voor gemeenteraden om de mogelijkheden tot sturing en controle op het terrein van de energietransitie te kennen en inzicht te krijgen in hoe sturings- en controlemogelijkheden door de eigen raad wel of niet worden ingezet.

De rekenkamer(commissie)s van Breda, 's-Hertogenbosch, Oss en Tilburg hebben besloten om gezamenlijk onderzoek te verrichten naar de energietransitie. Zij hebben TwynstraGudde gevraagd om dit onderzoek namens hen uit te voeren. Met dit onderzoek willen de rekenkamer(commissie)s inzicht krijgen in de stand van zaken van de energietransitie bij andere gemeenten, de aanpak van sturing en controle van andere raden en inzicht in wat bij de deelnemende gemeenten goed werkt en wat minder of niet. Daarvan kan elke raad leren.

De doelstelling van het onderzoek is hiermee tweeledig.

- 1. De Rekenkamer(commissie)s beogen de gemeenteraden inzicht te geven in de stand van zaken van de energietransitie in hun gemeente. Er wordt gekeken naar de doelen die door de gemeenten zijn vastgesteld in relatie tot de resultaten van de RES. Daarbij worden gehanteerde sturings- en controlemogelijkheden voor de gemeenteraden in beeld gebracht.*
- 2. Op basis van de 'good practices' - de sterke punten van de verschillende aanpakken van de deelnemende gemeenten - worden zo mogelijk aanbevelingen voor versterking van sturing en controle door de raad bij de energietransitie gedaan.*

1.2. Onderzoeksvragen

Vanuit de bovenstaande doelstellingen van het onderzoek is de volgende hoofdvraag geformuleerd:

Wat is de voortgang van de energietransitie in de gemeenten Breda, 's-Hertogenbosch, Oss en Tilburg, welke sturings- en controlemogelijkheden hebben de verschillende gemeenteraden hiervoor ingezet en hoe effectief zijn deze, en wat kan men in dit opzicht van elkaar leren?

Deze hoofdvraag is uitgewerkt in een aantal deelvragen die we hebben geclusterd per onderzoeksaspect.

Kaderstelling

1. Welke doelen en ambities t.a.v. de energietransitie hebben de gemeenteraden van Breda, 's-Hertogenbosch, Oss en Tilburg vastgesteld?
2. Hoe verhouden de ambities ten aanzien van de energietransitie, die zijn opgenomen in het meest recente Bestuurs- of Coalitieakkoord van de gemeenten, zich tot de ambities opgenomen in de RES?

Uitvoering en doelrealisatie

3. Liggen de gemeenten op koers om de gestelde doelen binnen de daarvoor afgesproken termijnen en beschikbare middelen te halen? Welke doelen zijn bereikt/gedeeltelijk bereikt/niet bereikt (beknopt overzicht)?

Rol van de raad

4. Hoe wordt over de voortgang van de realisatie van de doelen aan de raad gerapporteerd?
5. Welke sturings- en controlemogelijkheden hebben de gemeenteraden in het kader van de gemeentelijke ambities t.a.v. energietransitie tot nu toe ingezet? Met welk effect/hoe effectief was dit?
6. Wat kunnen de gemeenteraden ten aanzien van de sturing op en controle van de energietransitie van elkaar leren?

Afbakening

Voor dit onderzoek beperkt het begrip energietransitie zich tot de doelen voor duurzame opwek van elektriciteit, energiebesparing en de warmtetransitie. De meeste gemeenten hebben ook doelen voor biodiversiteit, circulariteit, klimaatadaptatie, duurzame mobiliteit etc., maar deze zijn voor dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Op deze manier kan er in het onderzoek gekeken worden naar de verhouding tussen de gemeentelijke doelen en de regionale doelen van de RES-regio's.

1.3. Normenkader

Ten behoeve van het onderzoek is een normenkader vastgesteld. Het normenkader is het referentiekader voor de beoordeling. In de gemeentelijke nota's beantwoorden we de onderzoeksvragen en geven we per norm een oordeel over in hoeverre de gemeente voldoet aan de norm.

Een scherp oordeel zal de raad houvast bieden bij de interpretatie van het onderzoeksrapport. Bij de beoordeling van de normen, gebruiken we de volgende categorieën:

- De gemeente voldoet volledig of grotendeels aan de norm.
- De gemeente voldoet gedeeltelijk aan de norm.
- De gemeente voldoet niet/nauwelijks aan de norm.

In het onderzoeksrapport wordt de score geëxpliciteerd en onderbouwd.

Aspect	Norm
Kaderstelling	De raad heeft controleerbare ambities en doelen geformuleerd met betrekking tot de energietransitie.
	De gemeentelijke ambities en doelen en de ambities en doelen uit de RES zijn consistent en sluiten geheel op elkaar aan.
	De doelen en ambities zijn volledig en consistent uitgewerkt in acties en maatregelen. Daarbij is duidelijk afgesproken wie wat doet, ook op regionaal niveau.
	Er zijn heldere financiële kaders vastgesteld voor de uitvoering van de acties en maatregelen.
	Er is een duidelijke planning vastgesteld voor de uitvoering van de acties en maatregelen waarbij tussentijdse mijlpalen zijn benoemd.
	Duidelijk is afgesproken op welke momenten en op welke wijze de raad wordt geïnformeerd over en wordt betrokken bij de uitvoering van de energietransitie.
Uitvoering en doelrealisatie	De acties en maatregelen worden uitgevoerd conform planning.
	De doelen en ambities zijn bereikt of liggen op koers om bereikt te worden.
	De doelen en ambities worden bereikt binnen de vastgestelde financiële kaders.
	De realisatie van de doelen en ambities worden periodiek gemonitord op basis waarvan zo nodig tot bijsturing wordt overgegaan.
Rol van de raad	De informatievoorziening aan en betrokkenheid van de raad is conform de gemaakte afspraken.
	De informatievoorziening aan de raad is zodanig dat de raad tijdig kan zien of de ambities en doelen gehaald gaan worden en biedt inzicht in eventuele bijsturingmogelijkheden.

1.4. Aanpak

De aanpak van dit onderzoek wordt gekenmerkt door drie fasen:

- **Informatie-uitvraag bij de organisatie en documentonderzoek.** Hierin zijn documenten gerelateerd aan de energie- en warmtetransitie en RES, geanalyseerd. Dit zijn documenten over de beleidskaders, de uitvoering in projecten en de verantwoording hierover aan het college en de raad. Ook zijn raadsdocumenten zoals moties en amendementen geanalyseerd.

- **Gesprekken en raadsenquête.** Vervolgens zijn er gesprekken gevoerd met ambtelijk en bestuurlijk betrokkenen bij de energietransitie en is met medewerkers van concern control van alle gemeenten gesproken. Er is een enquête uitgezet onder de raadsleden van alle gemeenten.
- **Rapportage.** Ten slotte is de rapportage opgesteld waarin de onderzoeksvragen worden beantwoord en de toetsing op het normenkader plaatsvindt. De rapportage is voor wederhoor teruggelegd bij de ambtelijke organisatie en de colleges.

Representativiteit survey

De enquête is door de griffie uitgezet bij de raadsleden en burgerraadsleden van de vier gemeenten. De antwoorden zijn anoniem en het invullen was niet verplicht. De enquête is door 71 raadsleden en burgerraadsleden ingevuld.

Hieronder is per gemeente het responspercentage aangegeven:

- Breda: 19 respondenten van 39 raadsleden en 24 burgerraadsleden = 30,2%
- 's-Hertogenbosch: 16 respondenten van 39 raadsleden en 40 commissieleden-niet raadsleden = 20,3%
- Oss: 13 respondenten van 37 raadsleden en 16 burgerraadsleden = 24,5%
- Tilburg: 23 respondenten van 45 raadsleden en 28 burgerraadsleden = 31,5%

Zoals hierboven te zien is, is de enquête niet door alle raadsleden van de vier gemeenten ingevuld. De resultaten geven wel inzicht in de ervaringen en beelden van raadsleden.

De bevindingen uit de enquête zijn meegenomen per gemeente in de gemeentelijke nota's (het hoofdstuk 'Rol van de raad'). De raadssessie om de resultaten van de enquête te bespreken, is komen te vervallen vanwege een gebrek aan aanmeldingen. In het algemeen deel is de totale respons verwerkt, dus voor de vier gemeenten gezamenlijk.

1.5. Leeswijzer

De rapportage is opgedeeld in twee delen:

1. De gezamenlijke rapportage met de overkoepelende conclusies en aanbevelingen
2. Vier gemeentelijke nota's
  - a. Inleiding (hoofdstuk 1)
  - b. Conclusies en aanbevelingen (hoofdstuk 2)
  - c. Nota van bevindingen per gemeente waarin de deelvragen gedetailleerd uitgewerkt worden. (hoofdstukken 3, 4 en 5)

Het algemeen deel bevat de gezamenlijke rapportage met de overkoepelende conclusies en aanbevelingen.

In de gemeentelijke nota's worden na een inleiding de conclusies geformuleerd waarmee de hoofdvraag en deelvragen op hoofdlijnen worden beantwoord. Daarbij wordt onder andere ingegaan op de vraag wat de gemeenten van elkaar kunnen leren. Ook worden aanbevelingen gedaan die gelden voor die specifieke gemeente.

In de daarna volgende hoofdstukken worden de deelvragen gedetailleerd uitgewerkt. Het normenkader biedt de structuur voor de nota van bevindingen. Deze hoofdstukken zijn opgebouwd aan de hand van dezelfde drieslag: beschrijving, analyse en toetsing op de norm(en). In hoofdstuk 3 gaan we in op de kaderstelling van de gemeentelijke en regionale doelen voor de energietransitie. In §3.2. volgt een analyse en in §3.3. sluiten we af met een toetsing op de normen. In hoofdstuk 4 kijken we naar de uitvoering doelrealisatie. In §4.2. volgt een analyse en in §4.3. ronden we af met een toetsing op normen. In hoofdstuk 5 gaan we in op de positie van de raad, met aandacht voor de informatievoorziening aan de raad en de invulling van de eigen rol. In §5.2. volgt een analyse en we ronden af met een toetsing op de normen in §5.3.p

1.6. Begrippenlijst

Deze begrippenlijst geeft uitleg over de veelgebruikte termen rondom de energietransitie.

Aardgasvrij	Een andere energiebron voor opwekking van elektriciteit en warmte in plaats van aardgas. De term wordt meestal gebruikt om aan te geven dat in een woning of wijk geen aardgasaansluitingen (meer) zijn.
Broeikasgassen	Bij de opwekking van energie komen broeikasgassen vrij (uitstoot/emissie) door verbranding van fossiele brandstoffen. Bij energie is dat voornamelijk CO ₂ . Er zijn andere broeikasgassen (methaan, lachgas) die vrijkomen bij andere bronnen, zoals landbouw.
Biomassa	Biomassa verwijst naar alle planten en dieren op aarde (zowel dood als levend). Biomassa is een belangrijke bron voor het opwekken van groene stroom of duurzame warmte. Wanneer we het hebben over energie uit biomassa, dan bedoelen we dus energie uit planten(resten) en dieren(resten).
CO ₂ -neutraal	Uitstoot bij de opwekking van energie wordt gecompenseerd door opname van CO ₂ zodat de netto CO ₂ -emissie nul is.
CO ₂ -uitstoot	CO ₂ -uitstoot is het vrijkomen van koolstofdioxide CO ₂ in de lucht. Mensen en dieren stoten CO ₂ uit. In het verleden werd deze uitstoot gecompenseerd door de opname van dezelfde hoeveelheid CO ₂ door bomen en planten. De afgelopen 150 jaar is de uitstoot van CO ₂ echter sterk gestegen, o.a. doordat wij fossiele brandstoffen (zoals aardgas) zijn gaan verbranden voor industrie en vervoer.
Energieneutraal	Een begrip dat te maken heeft met de opwekking en het gebruik en van energie in een bepaald gebouw of bepaald gebied. Als er evenveel energie wordt opgewekt als gebruikt, is het gebied of gebouw energieneutraal.
Energiebesparingsplicht	De plicht voor bedrijven en instellingen om alle energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder uit te voeren. Deze plicht is vastgelegd in het Activiteitenbesluit milieubeheer.
Energiecoöperatie	Een groep bewoners die samen duurzame energie opwekken, energie besparen en stappen zet om de wijk te verduurzamen.
Energietransitie	Tilburg ziet de energietransitie als het verminderen van energiegebruik en het opwekken van energie en warmte, met als doel om bij te dragen aan een vermindering van de CO ₂ -uitstoot. Binnen de REKS-regio Hart van Brabant worden ook aanpassingen als gevolg van klimaatverandering (klimaatadaptatie) gezien als onderdeel van de opgave. De vier gemeenten hanteren een eigen definitie en focus op energietransitie.
Hernieuwbare energie	Energie, opgewekt met behulp van hernieuwbare, niet-fossiele energiebronnen. De meest voorkomende bronnen in dit rapport zijn windenergie, zonne-energie, biomassa, biogas.
Klimaatakkoord	Een overeenkomst tussen veel organisaties en bedrijven in Nederland om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan. Daarmee wordt de opwarming van de aarde beperkt. Het belangrijkste doel is om de CO ₂ -uitstoot in 2030 met 49% te verminderen ten opzichte van 1990. In 2050 moet de uitstoot van broeikasgassen met 95% afgenomen zijn.
Klimaatneutraal	Proces van energieopwekking waarbij geen klimaatverandering optreedt door (netto) emissie van broeikasgassen.
Nationaal Isolatie Programma	Het doel van het Nationaal Isolatie Programma is om 2,5 miljoen woningen te isoleren in de periode tot en met 2030. De nadruk ligt daarbij op de 1,5 miljoen slecht geïsoleerde woningen (label E, F en G).
Netcapaciteit	Hoeveel elektriciteit er door een net getransporteerd kan worden.

PJ	Petajoule is een eenheid van energie. 1 petajoule, is voldoende om ongeveer 15.000 huishoudens een jaar lang van energie te voorzien.
Programma Aardgasvrije Wijken (PAW)	In het Programma Aardgasvrije Wijken doen 66 gemeenten mee met de proeftuinen voor aardgasvrije wijken. Zij krijgen een bijdrage van de Rijksoverheid om te starten met en gezamenlijk te leren van het aardgasvrij maken van een wijk.
Regionale Energiestrategie (RES)	Er zijn 30 Regionale Energiestrategieën in Nederland; 30 regio's waarin gemeenten, provincies, netbeheerders, waterschappen, bedrijven, inwoners en maatschappelijke organisaties samenwerken aan het opwekken van duurzame energie.
Revolverend fonds	Een revolverend fonds stelt geld beschikbaar voor investeringen met een langere terugverdientijd. De aflossingen van verstrekte leningen vloeien terug in de kas van het fonds, soms inclusief rente. Het fonds vult zichzelf dus weer aan tot (bijna) volledige sterkte.
Transitievisie Warmte (TVW)	Een visiedocument dat elke gemeente moet opstellen voor eind 2021. Hierin staan per wijk een tijdsplan en plan beschreven voor een duurzame oplossing voor de warmtevraag.
TWh	Terawattuur: 1.000.000.000.000 wattuur (tera is miljoen keer miljoen), eenheid van energie.
GWh	Gigawattuur: 1.000.000.000 wattuur (giga is een miljard), eenheid van energie
Warmtenet	Een netwerk van leidingen onder de grond waar warm water doorheen stroomt. Het warme water verwarmt huizen en andere gebouwen.
Warmtetransitie	De overgang van aardgas naar andere verwarmingsmethoden voor gebouwen. Dit betekent in Nederland dat de warmtevoorziening in zo'n zeven miljoen huishoudens moet worden aangepast.

2. Conclusies en aanbevelingen

2.1. Conclusies

2.1.1. Beantwoording hoofdvraag

Voordat we overgaan tot de beantwoording van de hoofdvraag, wijzen wij op de Tilburgse context. In de regio Hart van Brabant is door een deel van de gemeenten gekozen voor het gezamenlijk oppakken en uitvoeren van de energietransitie door een regionaal ontwikkelbedrijf. Daarbij is ervoor gekozen de regionale doelen niet te vertalen in wat elke gemeente daaraan concreet moet gaan bijdragen. Naar de toekomst toe kan een regionaal ontwikkelbedrijf helpen bij het realiseren van de energietransitie. Echter, nu – tijdens de uitvoering van dit onderzoek – was het ontwikkelbedrijf nog niet actief waardoor resultaten van de gezamenlijke uitvoering nog niet zichtbaar zijn. Het ontwikkelbedrijf is 13 juli jl. opgericht. De conclusies moeten met dit in het achterhoofd worden gelezen.

In dit onderzoek staat de volgende hoofdvraag centraal.

Wat is de voortgang van de energietransitie in de gemeenten Breda, 's-Hertogenbosch, Oss en Tilburg, welke sturings- en controle mogelijkheden hebben de verschillende gemeenteraden hiervoor ingezet en hoe effectief zijn deze, en wat kan men in dit opzicht van elkaar leren?

De gemeente ligt niet op koers voor het realiseren van de doelen.

Voor opwek en besparing heeft de gemeente doelen gesteld van 2% per jaar. Opwek zou volgens de gemeente op koers liggen maar dit kent veel afhankelijkheden. Zo moet windpark De Spider vergund worden en is nog onduidelijk wat er na 2027 gaat gebeuren met de Amercentrale. Beide ontwikkelingen zijn allesbehalve zeker. Verder moet het ontwikkelbedrijf dat recent is opgericht nog tot resultaat gaan leiden. Voor besparing moet de gemeente gaan versnellen maar het wordt nog niet duidelijk hoe de gemeente dit wil realiseren. Besparing is een opgave waar gemeenten - dus ook Tilburg - minder regie op hebben. Veel moet achter de voordeur gebeuren. Dit maakt de doelrealisatie kwetsbaar.

Voor warmte wil de gemeente huizen en gebouwen aardgasvrij maken; de voortgang hierop wordt echter niet bijgehouden.¹ De raad heeft hierdoor geen zicht op de doelrealisatie.

Ook op regionaal niveau heeft Tilburg niet inzichtelijk hoe zij bijdraagt aan de doelen van de Regionale Energie- en Klimaatstrategie (REKS). De gemeente heeft doelstellingen voor opwek van elektra en warmte, maar deze zijn gericht op 2045. Niet op 2030 zoals de REKS. Daarnaast worden de doelstellingen voor opwek in de monitoring gecombineerd, waardoor het voor de raad minder goed inzichtelijk is waar de gemeente staat voor opwek van elektra en warmte. Ook is de regionale opgave niet vertaald naar een gemeentelijke opgave. Dit kan voordelig zijn op de lange termijn, omdat er ook projecten zijn die in samenhang moeten worden opgepakt. Op de korte termijn heeft een dergelijke aanpak wel nadelen doordat niet goed inzichtelijk is waar elke gemeente voor aan de lat staat. Hierdoor kan een situatie ontstaan waarbij de ene gemeente naar verhouding veel meer bijdraagt dan een andere gemeente.

Andere RES-regio's, zoals West-Brabant en Noordoost-Brabant, hebben de regionale opgave wel vertaald naar een lokale opgave. Gemeenten weten hierdoor waarvoor ze aan de lat staan en kunnen hierop worden aangesproken. Op

¹ De ambtelijke organisatie geeft aan dat er niet wordt gerapporteerd over aardgasaansluitingen omdat de aansluiting later ook gebruikt kunnen worden voor groen gas zoals waterstof. Daarom is ervoor gekozen om niet meer te rapporteren over aardgasaansluitingen.

de lange termijn heeft een dergelijke aanpak echter ook tot gevolg dat er verschillen ontstaan die lastig zijn uit te leggen. Waarom hanteert de ene gemeente bijvoorbeeld een minimumafstand van 2 kilometer tussen windturbines en bebouwing, terwijl de buurgemeente 5 kilometer als uitgangspunt heeft?

Beide aanpakken hebben dus voor- en nadelen. Het is van belang dat de Tilburgse raad een bewuste keuze maakt tussen beide aanpakken. Het regionale ontwikkelbedrijf kan in de toekomst – nu het is opgericht – wel een rol gaan spelen in het samenwerken over grenzen heen, zelfs als wordt gekozen voor een eigen opgave. Zo kan het ontwikkelbedrijf projecten uit gaan voeren in en voor meerdere gemeenten, ook als gemeenten voor zichzelf opwekdoelen formuleren.

Wat betreft informatievoorziening aan de raad is het positief dat de raad de informatie op elk moment kan inzien. De informatie die wordt aangeleverd biedt echter nog weinig inzicht in de uitvoering. Zo is niet te zien of de uitvoering plaatsvindt binnen de gestelde kaders. Ook heeft de raad pas recent een voortgangsrapportage ontvangen vanuit de REKS (27 juni jl), in vergelijking met andere regio's waarbij de RES jaarlijks rapporteert. Het is daarmee voor de raad lange tijd niet/beperkt inzichtelijk geweest hoe de uitvoering verloopt en hoe de REKS er voorstaat.

Resumerend kan de raad dus maar beperkt sturen, op gemeentelijke doelen, regionale doelen en op uitvoering.

2.1.2. Beantwoording deelvragen

Welke doelen en ambities ten aanzien van de energietransitie heeft de raad van Tilburg vastgesteld?

In de energievisie uit 2017 komt naar voren dat de gemeente 2% meer energie per jaar wil opwekken (elektriciteit en warmte) en 2% wil besparen per jaar. De ambtelijke organisatie geeft aan dat deze doelen op dit moment herijkt worden in de nieuwe energievisie.

De gemeente heeft daarnaast tot doel om in 2045 volledig gasloos en klimaatneutraal te zijn. Daarvoor wil zij 81.000 woningen en 15.000 gebouwen aardgasvrij maken.

Hoe verhouden de ambities ten aanzien van de energietransitie, die zijn opgenomen in het meest recente coalitieakkoord van Tilburg, zich tot de ambities opgenomen in de REKS Hart van Brabant?

In de REKS is geen vertaling gemaakt van de regionale opgave naar de lokale opgave. De ambtelijke organisatie geeft aan dat dit een bewuste keuze is geweest omdat zoeklocaties voor opwek vaak over verschillende gemeentegrenzen heen liggen. De ambities vanuit de REKS zijn daarnaast gesplitst in ambities voor opwek van elektriciteit en ambities voor warmte. In Tilburg wordt de opwekambitie voor warmte en elektriciteit gecombineerd.

Dit heeft tot gevolg dat de ambities van Tilburg zich op dit moment niet duidelijk verhouden tot de ambities in de REKS.

Ligt Tilburg op koers om de gestelde doelen binnen de daarvoor afgesproken termijnen en beschikbare middelen te behalen? Welke doelen zijn bereikt/gedeeltelijk bereikt/niet bereikt (beknopt overzicht)?

De gemeente ligt op dit moment niet op koers van 2%. De gemeente geeft aan in de toekomst wel op koers te liggen mits windpark De Spinder en andere energiehub's op tijd zijn vergund. Deze verwachting is niet nader onderbouwd. Ook zou de gemeente op koers liggen wanneer de warmtelevering na 2027 duurzaam blijft. Ook dit is onzeker. Daarnaast is de opwek ook afhankelijk van de oprichting van het regionaal ontwikkelbedrijf dat een aantal projecten moet gaan realiseren. Het ontwikkelbedrijf is pas recent opgericht. Voor warmte is het niet inzichtelijk in welke mate de doelen worden gerealiseerd.

Wat betreft opwek en besparing wordt op dit moment het volgende gerealiseerd:

	REKS-doelen	Gemeentelijke doelen	Realisatie	Pijplijn	Restopgave
Opwek	Geen gemeentelijke opgave	2% opwek per jaar (2030: 3133 TJ)	877 TJ	1159 TJ	1097 TJ
			Inclusief Amercentrale: 1483 TJ ²		
Besparing³	20% besparing energie	2% besparing per jaar (verbruik 2030: 8971 TJ)	11048 TJ	945 TJ	1132 TJ
Warmte	15% warmtebesparing	81.000 woningen en 15.000 gebouwen aardgasvrij	Voortgang niet kwantitatief inzichtelijk	Voortgang niet kwantitatief inzichtelijk	Voortgang niet kwantitatief inzichtelijk

De gemeente verbruikt op dit moment 11.048 TJ energie; dat zou met de doelstelling van 2% per jaar eigenlijk ruim 10.453 TJ moeten zijn. De gemeente ligt dus niet op koers om de doelstelling voor besparing in 2030 te realiseren. Met de huidige projecten lukt het de gemeente waarschijnlijk niet om op koers te komen. Het is verder niet goed inzichtelijk of de uitvoering wel plaatsvindt binnen de gestelde kaders voor planning en budget. Hier wordt in de breedte maar beperkt op gerapporteerd.

Hoe wordt over de voortgang van de realisatie van de doelen aan de raad van Tilburg gerapporteerd?

De monitor wordt twee keer per jaar aan de raad gepresenteerd. Daarbij krijgt de raad inzicht in de doelrealisatie en in de status van de projecten (uitgevoerd of niet uitgevoerd). Hierbij ontbreekt wel de doelrealisatie als het gaat om de Transitievisie Warmte (aardgasvrij maken van huizen en woningen). De doelrealisatie is opgenomen in de jaarstukken middels indicatoren. De raad heeft pas recent de eerste voortgangsrapportage vanuit de REKS ontvangen.

De raad ontvangt daarnaast informatie via de P&C-stukken, via informatiebrieven en via losse bijeenkomsten. De raad heeft de mogelijkheid om onderwerpen als de energietransitie via de strategische agenda klimaat op de agenda van de raad te zetten.

Het is voor de raad beperkt inzichtelijk hoe de uitvoering verloopt en hoe de gemeente er voorstaat ten opzichte van de regio. De ambtelijke organisatie geeft ook aan dat de raad de monitor - het meest informatierijke document - niet echt ziet als controledocument en deze dan ook beperkt gebruikt om te controleren en te sturen.

Welke sturings- en controlemogelijkheden heeft de raad van Tilburg in het kader van de gemeentelijke ambities ten aanzien van energietransitie tot nu toe ingezet? Met welk effect/hoe effectief was dit?

De informatievoorziening zoals deze nu is ingericht maakt dat de raad beperkt kan sturen op de uitvoering, met name of de uitvoering plaatsvindt binnen de gestelde kaders. De raad kan vooral sturen via de monitor die wordt gepresenteerd. De raad kan bijvoorbeeld met moties aangeven versnelling te willen zien op de doelrealisatie.

² Gelet op de huidige wet- en regelgeving is de warmtelevering door de Amercentrale duurzaam, omdat er wordt gestookt op biomassa. Omdat de Amercentrale na 2027 stopt met de warmtelevering aan Tilburg, en nog onbekend is wat de nieuwe bron gaat zijn, is ervoor gekozen om deze opwek niet mee te nemen in het overzicht. Daarnaast heeft de raad middels een motie in 2019 uitgesproken dat zij niet wil stoken op biomassa.

³ De gemeente Tilburg rapporteert over besparing door te kijken naar cijfers omtrent energiegebruik.

De raad stuurt vooral via moties, zoals de motie over energietoelagen, aanvullend op andere instrumenten als amendementen of vragen. Daarnaast zet de raad ook onderwerpen op de strategische agenda klimaat.

Wat kan Tilburg leren van de andere gemeenten ten aanzien van de sturing op en controle van de energietransitie?

Wat kunnen andere gemeenten leren van Tilburg?

De gemeente werkt met een programma waarin overzichtelijk is opgenomen welke projecten worden uitgevoerd en wat de invloed hiervan is op de projecten. Daarmee kun je als gemeente prioriteren: eerst dit project met veel impact en dan pas dat project. Zo is het ook mogelijk voor de organisatie om de beperkte capaciteit en expertise efficiënt en effectief in te zetten. De wijze van monitoring maakt dat de raad regelmatig kan inzien hoe de gemeente er voorstaat in plaats van één keer per jaar.

In Tilburg is de opgave van de regio niet vertaald naar de gemeenten; in de andere twee regio's in dit onderzoek is dat wel gedaan. Beide aanpakken hebben voor- en nadelen. Het nadeel van een gemeentelijke opgave is dat gemeenten zich soms terug kunnen trekken op eigen grondgebied of lastig kunnen uitleggen waarom in de ene gemeente de energie-transitie anders vorm krijgt dan in de andere gemeente. Het voordeel van een gemeentelijke opgave is dat elke gemeente weet waar zij aan toe is. Breda, 's-Hertogenbosch en Oss, die elk een lokale opgave hebben vanuit de RES, kunnen wel een regionaal ontwikkelbedrijf gebruiken om toch over gemeentegrenzen heen projecten te realiseren, zoals Tilburg dat in de toekomst ook wil doen.

Wat kan Tilburg leren van de andere gemeenten?

Breda. De klimaatbegroting kan een goed instrument zijn voor andere gemeenten. Het geeft namelijk direct zicht op de acties en maatregelen die rondom de opgave moeten worden gerealiseerd. Klimaat is in de gehele organisatie verweven en komt op alle plekken terug. Een apart document kan de inzichtelijkheid in deze grote opgave versterken. De integraliteit van de opgave wordt verder geborgd doordat wordt gewerkt met een regieteam, waarin ambtenaren uit meerdere domeinen samenkomen.

De gemeente is verder gestart met het werven van personeel - vooruitlopend op middelen vanuit het Rijk - om capaciteitsschaarste op te vangen. Vroeg werven betekent dat er geen projecten stop hoeven te worden gezet.

's-Hertogenbosch is vroeg begonnen met het gesprek over de mogelijkheden voor wind- en zonne-energieprojecten. Door het opstellen van een Visie Energielandschap is direct gestart met het bespreken van mogelijke locaties voor wind- en zonne-energieprojecten en onder welke voorwaarden de gemeente dit mogelijk wil maken. De uitspraak van de raad om voor het realiseren van windturbines te gaan, heeft hieraan sterk bijgedragen. Op deze manier was voor alle partijen direct duidelijk waar zij aan toe waren en ging er later in het proces geen tijd meer verloren aan discussies hierover. De raad beaamt ook de positieve invloed van de vooruitstrevendheid van de gemeente en de relatieve vaart die er in een aantal projecten zit. Ook waardeert de raad het dat er concrete plannen worden uitgevoerd en hij hierover periodiek geïnformeerd wordt. Dit is van belang voor de transparantie, het houden van overzicht en het draagvlak onder inwoners.

Door het gelijk trekken van de gemeentelijke doelen voor opwek van duurzame elektriciteit, energiebesparing en warmte met de doelen van de RES-NOB, is voor alle partijen duidelijk waar 's-Hertogenbosch op inzet, zowel intern als extern. De gemeentelijke organisatie weet concreet wat ze moet realiseren de komende periode en kan scherp formuleren welke acties nodig zijn om daar te komen. Om meer helderheid te creëren, start de gemeente alvast de

gesprekken over doelen voor de periode na 2030. Dit is zeer verstandig, gezien de huidige knelpunten inzake netcongestie, de krappe arbeidsmarkt en de schaarse ruimte; hier kan daardoor tijdig rekening mee gehouden worden.

Het is belangrijk om inzichtelijk te krijgen welke impact projecten hebben op opwek, energiebesparing, warmte of CO₂-uitstoot. Dan wordt duidelijk welke projecten cruciaal zijn om te realiseren en kan daar extra aandacht aan besteed worden. In 's-Hertogenbosch wordt voor duurzame opwek van elektriciteit met name gefocust op windpark Duurzame Polder. Als het gerealiseerd wordt, maakt de gemeente in één keer een grote slag in het realiseren van de opgave duurzame opwek van elektriciteit. Door de omvang van het project hangt er veel van af, maar als het project slaagt, is het heel effectief.

Oss. Door de doelen van de RES-NOB als leidend te bestempelen voor de gemeentelijke doelen voor opwek van duurzame elektriciteit, energiebesparing en warmte, is voor alle partijen duidelijk waar Oss op inzet, zowel intern als extern. De gemeentelijke organisatie weet concreet wat ze moeten realiseren de komende periode en kan scherp formuleren welke acties nodig zijn om daar te komen.

Oss is vroeg gestart met het realiseren van de opgave voor duurzame opwek van elektriciteit. Op deze manier had de gemeente voldoende tijd om het gesprek te voeren over wind- en zonne-energieprojecten en onder welke voorwaarden de gemeente mogelijkheden zag om dit te realiseren. Een belangrijke voorwaarde voor de gemeente is bijvoorbeeld om bij zonnevelden geen initiatieven te stimuleren die gebruik willen maken van primaire landbouwgronden. In plaats daarvan ligt de focus op reststroken en gemengde gronden waarvan sprake is van meervoudig ruimtegebruik. Door dit vroegtijdig duidelijk te maken, zijn er al meerdere zonneveldprojecten in een gevorderde fase. Met name de vergunningenprocedures nemen veel tijd in beslag voor wind- en zonne-energieprojecten; in Oss is daar voldoende tijd voor door de tijdige start.

Voor het besparen van energie is een gemeente grotendeels afhankelijk van haar inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Het is daarom belangrijk deze doelgroepen goed te stimuleren om aan de slag te gaan met energiebesparing. Oss heeft binnen de campagne *Oss schakelt door* meerdere laagdrempelige acties opgezet om energiebesparing te stimuleren. Zo voert de gemeente keukentafelgesprekken met inwoners over wat zij in hun huis kunnen doen, organiseert ze voucheracties, zet ze duurzaamheidsleningen op en worden er inkoopacties ten behoeve van isolatie en warmtepompen opgezet. Ook is er een energieloket ingericht specifiek voor inwoners én specifiek voor bedrijven. Door dicht bij de doelgroep te komen, vergroot de gemeente de kans dat haar inwoners energie gaan besparen. Aanvullend op de laagdrempelige acties zet Oss ook in op verschillende kanalen om deze doelgroepen te bereiken. Door niet alleen de gedrukte pers in te zetten en informatieavonden te organiseren, maar ook Twitter, Instagram en Facebook te gebruiken, vergroot Oss haar bereik. Uit een enquête onder haar inwoners blijkt het succes van deze aanpak.

2.2. Aanbevelingen

Op basis van bovenstaande conclusies komen wij tot de volgende aanbevelingen.

1. Geef als raad het college de opdracht om in 2024 de lokale vertaling van de regionale opgave te maken, waarin de drie onderdelen (opwek, besparing, warmte) van de energietransitie worden onderscheiden.

Vanuit de REKS Hart van Brabant is de regionale opgave niet vertaald naar de deelnemende gemeenten. Elke gemeente kan hierdoor zelf de afweging maken hoeveel energie zij wil opwekken en hoeveel warmte zij wil besparen. Daardoor worden op de korte termijn verschillen tussen gemeenten zichtbaar: de ene gemeente heeft een grote ambitie voor opwek en besparing en een andere gemeente wil maar een kleine hoeveelheid energie opwekken en

besparen. Daardoor zou het logisch zijn om elke gemeente een eigen lokale opgave mee te geven vanuit de REKS voor de drie onderdelen (opwek, besparing en warmte) van de energietransitie. Op de lange termijn zien wij echter dat er toch een opgave komt te liggen die gemeenten samen moeten oppakken, in regionaal verband. In dat geval is het juist voordelig om een regionale opgave te hanteren.

Feitelijk zijn dus beide aanpakken passend; een regionale opgave vanuit de REKS, die vervolgens wordt doorvertaald naar een eigen lokale opgave voor de gemeenten. Maak daarom als raad de keuze om een lokale doorvertaling te maken van de regionale opgave vanuit de REKS voor de gemeente Tilburg voor de verschillende onderdelen van de energietransitie.

2. Geef als raad het college de opdracht om als onderdeel van de nieuwe energievisie concrete doelstellingen voor de energietransitie te formuleren die aansluiten op de systematiek van de REKS-doelstellingen.

Binnenkort wordt de nieuwe energievisie vastgesteld. Pak als raad het momentum van deze nieuwe visie om kritisch te kijken naar de gestelde doelstellingen. Probeer als raad aan te sluiten bij de systematiek van de REKS-doelstellingen: doelstellingen voor opwek, besparing en warmte in GWh en TJ. Door aan te sluiten bij de systematiek van de REKS-doelstellingen kan inzichtelijk worden gemaakt hoe Tilburg bijdraagt aan de REKS-doelstellingen. Ook kan inzichtelijk gemaakt worden hoeveel warmte en hoeveel elektriciteit wordt opgewerkt. Met de huidige 2%-doelstellingen is dit niet mogelijk.

Aansluiten op de REKS-systematiek met absolute getallen voor opwek en warmte maakt ook dat er beter wordt aangesloten bij de realiteit van de energietransitie. Stappen zijn vaak groot en gaan niet in procenten per jaar. Nu ontstaat er een situatie waarin de gemeente bijvoorbeeld een paar jaar de 2%-grens niet behaald, maar dan in één keer 10% meer gaat opwekken doordat er een windpark of zonneveld wordt opgeleverd. Hoewel de ambtelijke organisatie aangeeft dat het hier gaat om gemiddelden, is een absoluut getal beter passend bij de realiteit van de energietransitie dan een percentage.

Maak dus gebruik van het momentum van de nieuwe energievisie om de doelstellingen voor opwek, warmte en besparing anders vorm te gaan geven.

3. Maak als college in 2024 inzichtelijk voor de raad welke afhankelijkheden er zijn voor het realiseren van de doelstellingen en hoe hiermee wordt omgegaan

De realisatie van de doelstellingen in Tilburg is sterk afhankelijk van twee zaken in het bijzonder: de vergunningsprocedure voor windpark De Spinder en de duurzame warmtelevering na 2027. De vergunningen voor windpark De Spinder dienen op 1 januari 2025 rond te zijn om in 2030 operationeel te zijn. De procedure is echter nog niet gestart; dit is een kwetsbaarheid in de realisatie. Ook is het onzeker of het windpark – als het er eenmaal is – daadwerkelijk kan worden aangesloten op het net. Voor de warmtelevering is het van belang dat ook na 2027 duurzame warmte wordt geleverd om de opwek- en besparingsdoelstellingen te behalen. Het is echter nog lang niet zeker of deze duurzame warmtelevering er ook daadwerkelijk gaat komen; daarvoor is de gemeente afhankelijk van andere partijen.

Deze afhankelijkheden maken dat de gemeente niet op koers ligt om de doelen te behalen. Deze afhankelijkheden komen echter heel beperkt terug in de monitoring. De monitoring lijkt te suggereren dat de gemeente wél op koers ligt. Richting de raad is het van belang dat de doelrealisatie reflecteert welke onzekerheden er zijn of dat de raad hier tijdig en voldoende in wordt meegenomen, zodat de raad hier adequaat op kan sturen. Maak dit als college in 2024 inzichtelijk. Maak daarbij als college in 2024 ook inzichtelijk hoe met de afhankelijkheden en onzekerheden wordt omgegaan: liggen er bijvoorbeeld andere plannen op tafel om het eventuele wegvallen van realisatie op te vangen?

4. Maak als college in 2024 helder welke budgetten en termijnen gekoppeld zijn aan de projecten, en of de realisatie plaatsvindt binnen deze budgetten en termijnen

De budgetten en planningen van de projecten zijn beperkt inzichtelijk. Nu hoeft de raad zeker geen detailinformatie over budgetbestedingen en faseringen te ontvangen, maar een globaal beeld kan de raad wel helpen in de sturing. Zijn er bijvoorbeeld tussendoelen of mijlpalen te formuleren voor de grotere projecten in de transitie? Wanneer kan de raad resultaat verwachten? Welke budgetten worden aan de REKS-doelen besteed? Vindt de realisatie plaats binnen de kaders of is er extra budget nodig? Al deze vragen kan de raad nu niet goed beantwoorden met de informatie die hij ontvangt. De informatie is echter wel nodig om te kunnen sturen. Maak als college in 2024 de planningen en budgetten voor de projecten dus globaal inzichtelijk en rapporteer of de doelrealisatie ook plaatsvindt binnen de kaders. Zo wordt de raad beter in positie gesteld om zijn controlerende rol in te vullen.

5. Maak als college in 2024 de financiële stromen inzichtelijk die spelen in de energietransitie

Naast de onoverzichtelijkheid van de budgetten, heeft men in de energietransitie ook te maken met verschillende financiële stromen. Stromen vanuit de gemeente zelf, de provincie of het Rijk. Al deze stromen maken dat het voor de raad niet goed te zien is wat hij precies besteedt aan de energietransitie en welke potjes waarvoor worden aangewend. Ook voor de organisatie kan het helpen als inzichtelijk is waar de verschillende potten vandaan komen en waarvoor deze (mogen) worden aangewend. Maak daarom als college in 2024 inzichtelijk welke financiële stromen spelen in de energietransitie.

6. Maak als college in 2024 inzichtelijk voor de raad hoe versnelling op de doelrealisatie wordt vormgegeven

Het college geeft aan dat er versnelt moet worden om de doelstellingen te behalen. Maar hoe deze versnelling er uit moet zien en wat ervoor nodig is om de versnelling te realiseren (capaciteiten of budgetten bijvoorbeeld) is niet helder. Maak als college daarom in 2024 inzichtelijk voor de raad op welke onderdelen versnelling nodig is, hoe het college dat voor zich ziet en wat daarvoor nodig is. Breng daarmee als college de raad in positie om kaders te stellen voor de versnelling. Houd daarbij als raad en college de haalbaarheid in het achterhoofd. Wat wil je realiseren, maar ook wat kún je realiseren?

3. Kaderstelling

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de kaders die zijn gesteld voor de energietransitie. Daarbij gaat het om de doelstellingen en ambities van de gemeente en de RES-regio, de uitwerking hiervan in acties en maatregelen, de financiële kaders die zijn gesteld en de afspraken die zijn gemaakt met de raad over informatievoorziening.

Het hoofdstuk bestaat uit drie paragrafen: de beschrijving waarin wordt ingegaan op de kaders (§1), de analyse aan de hand van de documenten en de interviews (§2) en tot slot de toetsing aan de normen (§3).

3.1. Kaderstelling

3.1.1. Ambities en doelen

Gemeentelijke doelen

De gemeente Tilburg heeft in het Bestuursakkoord 2022-2026 opgenomen dat zij bestaande woningen voor 2045 gasloos en energieneutraal wil maken.⁴ Ook wil zij de energietransitie en klimaatadaptatie versnellen en het zon-opdakproject toegankelijker maken.⁵ De gemeente heeft daarnaast in de kadernota Duurzame Stad opgenomen dat zij in 2045 volledig klimaatneutraal en circulair wil zijn.⁶ Hiervoor worden in de nieuwe energievisie tussendoelen tot 2030 gesteld.⁷

Voor warmte zijn doelen gesteld in de Transitievisie Warmte.⁸ De gemeente wil collectieve systemen gebruiken als oplossingen in het stedelijk gebied, net als het warmte-koude net. Voor niet-stedelijke gebieden wil de gemeente inzetten op lokale collectieve systemen in lokale coöperaties met als doel energie te besparen, te isoleren, te ventileren en energie op te wekken voor de gehele gemeente.⁹ Het uitgangspunt voor de warmtetransitie is dat er maatregelen worden gepland op natuurlijke momenten als renovaties, verbouwingen of verhuizingen. De gemeente heeft hierbij een opgave om 81.000 woningen en 15.000 andere gebouwen aardgasvrij te maken.¹⁰

De doelen zijn verder uitgewerkt in de begroting voor 2023.¹¹ In de begroting heeft de gemeente opgenomen dat zij elk jaar gemiddeld 2% meer energie wil besparen en ook gemiddeld 2% meer energie (elektra en warmte) wil opwekken uit klimaatneutrale bronnen.¹² De gemeente heeft geen aparte doelstelling geformuleerd voor de hoeveelheid absolute TWh die zij aan elektriciteit wil opwekken. Ook heeft de gemeente geen aparte doelstelling voor de hoeveelheid absolute PJ aan warmte die moet worden bespaard. De doelstellingen zijn gericht op 2045, langer dan de termijn van de REKS (2030). De ambtelijke organisatie geeft aan dat op dit moment wel gewerkt wordt aan een nieuwe energievisie, waarin de doelstellingen worden herijkt.

⁴ Bestuursakkoord 2022-2026.

⁵ Bestuursakkoord 2022-2026.

⁶ Kadernota Duurzame Stad, vastgesteld 17 mei 2021.

⁷ Kadernota Duurzame Stad, vastgesteld 17 mei 2021.

⁸ Transitievisie Warmte, vastgesteld 13 december 2021.

⁹ Transitievisie Warmte, vastgesteld 13 december 2021.

¹⁰ Transitievisie Warmte, vastgesteld 13 december 2021.

¹¹ Begroting 2023.

¹² Begroting 2023.

Regionale doelen en aansluiting

In de regio is Tilburg onderdeel van de REKS-regio Hart van Brabant. De REKS-regio heeft tot doel 1 TWh elektriciteit op te wekken tot 2030.¹³ Hiervan wordt een deel al opgewekt; er ligt een restopgave in de regio van 451 miljoen kWh die via drie methoden moet worden opgewekt: windenergie, zon-op-land (zonnevelden) en zon-op-dak (zonnepanelen). Voor zon-op-dak heeft de regio tot doel om 25% van de bedrijfsdaken te bedekken met zonnepanelen.¹⁴ Naast het opwekken van energie wil de regio 20% energie besparen in 2030 (ten opzichte van 1990), wat moet oplopen tot 50% in 2050.

In de afspraken van de REKS Hart van Brabant is opgenomen dat elke gemeente moet bijdragen aan het behalen van de restopgave en de doelstellingen rondom besparing.¹⁵ De restopgave is - anders dan in bijvoorbeeld de RES West-Brabant en de RES Noordoost-Brabant - niet verdeeld over de gemeenten. Er is niet in opgenomen dat Tilburg x kWh van de 451 miljoen dient op te wekken. Wel is afgesproken dat er in elke gemeenten zonnepanelen op daken worden gelegd en dat er windturbines worden geplaatst op grondgebieden waar dat mogelijk is,¹⁶ dus ook in Tilburg.

De gemeente heeft in ieder geval twee windprojecten die vanuit de REKS Hart van Brabant worden opgestart: de windturbines langs De Spinner en de windturbines langs de A58. Ook worden er verdere energiehubs ontwikkeld en een regionaal ontwikkelbedrijf. Voor het regionale ontwikkelbedrijf wordt de kar getrokken door Tilburg.¹⁷

3.1.2. Acties en maatregelen

Uitwerking in acties en maatregelen

De doelen zijn uitgewerkt tot acties en maatregelen in de begroting.¹⁸ In 2023 wil de gemeente zich vooral richten op het maken van beleid, zoals het herijken van de energievisie, het bepalen van een standpunt over de toekomst van de Amercentrale, het opstellen van plannen van aanpak voor warmte-uitvoeringsplannen en het opstellen van een landschapvisie voor energiehub De Baars. Verder heeft de gemeente een paar projecten waarop wordt ingezet, zoals Tilburg VerduurzaamT en de Green Deal voor de bedrijventerreinen Kanaalzone en Loven.¹⁹ De gemeente zet met het Klimaatfonds en subsidieregelingen²⁰ ook in op het stimuleren van inwoners om te verduurzamen.

De concrete projecten die worden uitgevoerd in het kader van de energietransitie hebben een plek gekregen in het programma energie.²¹ Dit programma kent drie deelprogramma's: energieopwekking, energiebesparing en bedrijven. Een overzicht van de projecten is terug te vinden op de website www.duurzamertilburg.nl.²² Hierna is een voorbeeld opgenomen van de projecten in het deelprogramma opwek.

¹³ REKS Hart van Brabant, vastgesteld 14 juni 2021.

¹⁴ REKS Hart van Brabant, vastgesteld 14 juni 2021.

¹⁵ REKS Hart van Brabant, vastgesteld 14 juni 2021.

¹⁶ REKS Hart van Brabant, vastgesteld 14 juni 2021.

¹⁷ REKS Hart van Brabant, vastgesteld 14 juni 2021.

¹⁸ Begroting 2023.

¹⁹ Begroting 2023.

²⁰ Begroting 2023.

²¹ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

²² Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

februari 2023		In voorbereiding		In uitvoering		Afgerond												
+ Het project draagt bij aan het doel		●		●		●												
+ Hoofddoel voor dit project		●		●		●												
PROJECT	PROJECT-FASE	BEWUSTWORDING EN PARTICIPATIE		ENERGIE-BESPARING		DUURZAME OPWEK ELEKTRA		DUURZAME OPWEK WARMTE		ENERGIE-INFRASTRUCTUUR								
Plan van aanpak WUPS Wijkuitvoeringsplannen	●●●●●	+	+		+				+									
Nieuwbouwbeleid	●●●●●	+			+	+			+									
DEELPROGRAMMA OPWEK DUURZAME ENERGIE, OPSLAG EN INFRASTRUCTUUR																		
2e fase Warmtenet Tilburg-Zuid: onderzoek en ontwerp van 5e generatie warmte-koude net	●●●●●	+			+				+	+				+				
Verduurzaming Amer warmtenet en driehoeksoverleg: samenwerking voor verduurzaming van bestaande net	●●●●●								+	+				+				
Energiecorridor A58: verbreding van snelweg in combinatie met duurzame opwek energie en klimaatmaatregelen	●●●●●							+	+					+	+			
Energiehub De Baars: uitwerking van plan voor 5 windmolens en 5 ha zonnepark rond het knooppunt (REKS)	●●●●●							+	+									
Zon op geluidswal Kempenbaan: duurzame opwek van elektriciteit met zonnepanelen (i.s.m. Energiefabriek013)	●●●●●	+						+	+									
Onderzoek wind en grondexploitatie voor de energiehubs: locaties voor grootschalige opwek duurzame energie	●●●●●							+	+					+				
Kostprijs+ model: onderzoek naar collectieve aanpak van kleinschalige warmtesystemen in wijken.	●●●●●	+	+											+				
Transitievisie Warmte: plan voor een nieuwe, duurzame manier van verwarmen van huizen en gebouwen in Tilburg	●●●●●	+				+								+	+			
Regionale structuur warmte: samenwerking aan een duurzame infrastructuur in het Hart van Brabant	●●●●●													+	+		+	
Energiehub Spinder & Kraainven-Vossenbergr & Wildert: onderzoek, masterplan en routekaart	●●●●●							+	+									
Lerend netwerk energiehub verkenning regionaal energiesysteem rond knooppunt De Baars	●●●●●							+	+									

Figuur 1. Overzicht projecten uit online magazine 'hoe staan we ervoor'

Voor de projecten wordt aangegeven aan welk doel het project bijdraagt (bewustwording, energiebesparing, duurzame opwek elektra, duurzame opwek warmte of energie infrastructuur). Daarbij is ook inzichtelijk in welke fase een project zich bevindt: voorbereiding, uitvoering of afronding.²³

Voor de projecten in het programma opwek worden projectbrieven opgesteld.²⁴ Een projectbrief beschrijft de aanleiding van het project, de beoogde doelen en resultaten, de afbakening, de effecten, de gebruikers, de randvoorwaarden en de relatie met andere projecten die worden ontplooid.²⁵

Voor projecten in het deelprogramma bedrijven is een apart uitvoeringsprogramma opgesteld, dat is vastgesteld door het college.²⁶ In dit uitvoeringsprogramma wordt benoemd wat het project is, waar het aan bijdraagt en met welke partijen het project wordt gerealiseerd.²⁷ Hierna is een voorbeeld opgenomen van een project in het uitvoeringsprogramma.

²³ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

²⁴ Voorbeelden: projectbrief 'energiehub De Baars', projectbrief 'energiehubs bedrijventerreinen'.

²⁵ Voorbeelden: projectbrief 'energiehub De Baars', projectbrief 'energiehubs bedrijventerreinen'.

²⁶ Collegebesluit 'uitvoeringsprogramma energietransitie bedrijven', 21 september 2021.

²⁷ Uitvoeringsprogramma energietransitie bedrijven.

Projectnaam Energiehandelsplatform
Omschrijving We ondersteunen een verkenning naar het betreden van een Energiehandelsplatform op K-V. We doen hiervoor een pilot en bereiden samen met andere steden een gezamenlijke Interreg aanvraag voor.
Draagt bij aan:
Besparen
Duurzaam opwekken
Energie infrastructuur
We werken hiervoor samen met BOM (trekker project) TUE Vitaalvereniging Kraaiven-Vossenbergh

Figuur 2. Energiehandelsplatform, uitvoeringsprogramma energietransitie bedrijven

Voor projecten in het programma besparing is een apart overzicht opgenomen.²⁸ Voor een aantal projecten in dit deelprogramma zijn projectplannen opgesteld waarin de ambitie en de stappen zijn opgenomen.²⁹

Financiële kaders

Vanuit de REKS Hart van Brabant zijn geen kaders opgenomen voor de hoeveelheid budget en capaciteit die van de gemeenten wordt gevraagd om de doelen te realiseren. Deze kaders worden gesteld op gemeentelijk niveau. In de begroting voor 2023 is opgenomen dat de begrote lasten voor het programma klimaat € 8.997.000 bedragen en de baten € 2.042.000.³⁰ Het programma klimaat is wel breder dan alleen de energietransitie; het omvat ook acties rondom groenblauwe leefomgeving en fysieke basiskwaliteit.

In het raadsvoorstel voor het vaststellen van de REKS Hart van Brabant is opgenomen dat voor de korte termijn de middelen zijn gedekt.³¹ Om projecten te realiseren waar aanvullende middelen voor nodig zijn, moeten aparte raadsvoorstellen worden ingediend om lokale middelen vrij te maken. Voor het realiseren van de energietransitie zijn incidentele middelen vrijgemaakt bij de begroting van 2019.³² Dit gaat om een bedrag van € 6 miljoen voor de periode 2019-2022 (€ 1,5 miljoen per jaar, voor vier jaar). Dit bedrag is toegevoegd aan het investeringsfonds Klimaat. Daarmee is er een totaalbedrag van € 26 miljoen beschikbaar in het investeringsfonds.

²⁸ Projectenlijst energie besparen, 30 januari 2023.

²⁹ Voorbeeld: concept projectplan Tilburg VerduurzaamT.

³⁰ Begroting 2023.

³¹ Raadvoorstel 'vaststellen definitieve REKS Hart van Brabant', vastgesteld 14 juni 2021.

³² Begroting 2019.

Het investeringsfonds is ingesteld om dekking te bieden voor maatregelen als optimalisatie van isolatie van gebouwen, het opwekken van duurzame energie, maximaal gebruik van (rest)warmte en het aardgasvrij maken van wijken. De storting in het fonds komt voort uit de reserve verkoop Essent en de reserve herstructurering.³³ Naast deze gemeentelijke middelen ontvangt de gemeente ook subsidies en andere middelen vanuit het Rijk. Deze subsidies worden onder andere ingezet om de acties en maatregelen te dekken voor de Transitievisie Warmte.³⁴

De benodigde budgetten en capaciteit voor de projecten en programma's zijn opgenomen in de projectbrieven.³⁵ Daarbij wordt benoemd hoe de budgetten worden gedekt. Voor projecten in het deelprogramma bedrijven zijn in het uitvoeringsprogramma de totale benodigde middelen opgenomen. In het uitvoeringsprogramma wordt benoemd dat voor de periode 2021-2025 in totaal € 1.555.000 wordt begroot;³⁶ dit wordt gedekt vanuit het klimaatprogramma. Het begrote budget voor de gemeentelijke bijdrage is als volgt verdeeld.

2021	2022	2023	2024	2025
431.000	428.000	278.000	278.000	278.000

Figuur 3. Gemeentelijke bijdrage, uitvoeringsprogramma bedrijven

De benodigde budgetten voor het deelprogramma besparing zijn opgenomen in de projectplannen. Daarbij wordt inzichtelijk gemaakt wat het benodigde budget is en op welke wijze dit budget wordt gedekt. In de voortgangsrapportage van dit deelprogramma is een overzicht opgenomen van alle projecten, inclusief alle budgetten.³⁷ Voor het deelprogramma besparing is geen uitvoeringsprogramma vastgesteld met een uiteenzetting van het benodigde budget; dit is inzichtelijk via de voortgangsrapportage. Er is wel een uitvoeringsprogramma en een plan van aanpak energiearmoede omtrent het project Aan de slag met je huis, maar niet breder voor het deelprogramma besparing.

Planning

Hoewel de gemeente een planning heeft voor haar doelstellingen (CO₂-neutraal in 2045), zijn er aan de individuele projecten en programma's geen expliciete plannings gekoppeld. Uit het uitvoeringsprogramma energietransitie bedrijven en de projectbrieven komt de beoogde fasering van de projecten ook niet naar voren. In het deelprogramma besparing is wel opgenomen wanneer een project moet starten, wanneer dit eindigt en wat de verschillende fases zijn van een project, maar dit is niet gekoppeld aan een planning.³⁸

3.1.3. Afspraken over informatievoorziening

In het raadsbesluit bij het vaststellen van de REKS Hart van Brabant is opgenomen dat de REKS elk jaar kwantitatief en kwalitatief wordt gemonitord.³⁹ Hoewel de REKS Hart van Brabant elk jaar moet worden gemonitord, ontvangt de raad geen jaarlijkse monitoring. De raad heeft pas recent (juni 2023) de eerste monitoring ontvangen.

³³ Begroting 2019.

³⁴ Raadsvoorstel 'vaststellen Transitievisie Warmte', vastgesteld 13 december 2021.

³⁵ Voorbeelden: projectbrief 'energiehub de Baars', projectbrief 'energiehubs bedrijventerreinen'.

³⁶ Uitvoeringsprogramma energie bedrijven.

³⁷ Voortgangsrapportage deelprogramma besparing.

³⁸ Projectenlijst energie besparen, 30 januari 2023.

³⁹ Raadsvoorstel 'vaststellen definitieve REKS Hart van Brabant', vastgesteld 14 juni 2021.

Bij het vaststellen van de Transitievisie Warmte heeft de raad geen aanvullende kaders gesteld voor informatievoorziening.⁴⁰ De raad maakt ook geen gebruik van een raadsregeling bijzondere projecten, zoals sommige andere gemeenten die kennen, om aanvullende informatie te ontvangen over specifieke projecten.

De raad werkt ook met een strategische agenda klimaat. Hierop kan de raad onderwerpen zetten die hij meer aandacht wil geven in een bijeenkomst. Bij moties kan de raad ook aangeven meer te willen worden betrokken. Recentelijk heeft de raad bijvoorbeeld een motie aangenomen over energiearmoede, waarbij de behoefte is uitgesproken om tijdig bijgepraat te worden zodat de raad tijdig kan sturen. Het college heeft hierbij de opdracht gekregen om de raad over de aanpak te informeren.⁴¹ In een andere motie heeft de raad gevraagd om betrokken te worden bij nieuwe/aangepaste afspraken rondom het Amernet, zodat hij goed in positie wordt gebracht. Daarbij heeft de raad het college de opdracht gegeven om met de raad in gesprek te blijven gedurende de gehele transitie van het Amernet naar duurzame warmtebronnen.⁴²

3.2. Analyse

Doelen

De doelstellingen zijn vanuit de REKS niet direct doorvertaald naar een opgave voor Tilburg, anders dan in andere RES-regio's. Betrokkenen geven aan dat dit een bewuste keuze is geweest. Immers, waarom zouden gemeentegrenzen ertoe doen bij het opwekken van energie? Waarom zou het uitmaken of een windturbine op het grondgebied van de ene of de andere gemeente staat? Ook benoemen betrokkenen dat zoeklocaties voor windenergie vaak over gemeentegrenzen heen liggen. Verder heeft Tilburg minder ruimte voor het realiseren van grootschalige opwek via windparken of zonnenvelden op haar grondgebied dan andere gemeenten. Daarom is Tilburg voor de opwek sterker afhankelijk van de regio voor het behalen van de doelen dan andere gemeenten.

Het was dus een bewuste keuze om geen lokale opgave te formuleren. Dit heeft voordelen: het maakt dat de transitie ook echt wordt gezien als gemeenschappelijke opgave; veel van de energietransitie zal ook in samenhang moeten worden opgepakt. Deze aanpak heeft echter ook nadelen: alleen een regionale opgave geeft weinig richting aan je doelstellingen als gemeente. Hoever moeten die strekken en hoe bepaalt elke gemeente hoeveel zij wil bijdragen aan de opgave?

Transities als de energietransitie zijn bestuurlijk complex. Maatregelen - zoals windturbines - kunnen weerstand opwekken bij inwoners (*not in my backyard*). Er bestaat een risico dat minder welwillende gemeenten - bij het ontbreken van een duidelijke lokale opgave - minimaal zullen bijdragen aan de regionale opgave. Immers, er is geen doel afgesproken voor gemeente X waar zij zich over moet verantwoorden. Dat kan maken dat andere - meer welwillende - gemeenten een grotere opgave moeten realiseren om toch de regionale doelstellingen te behalen.

De wijze van formulering brengt dus bestuurlijke risico's en weinig richting mee. Beide aanpakken hebben voor- en nadelen en het is aan de raad om samen met het college te bepalen of de gehanteerde aanpak nog wenselijk is.

Wat wel vaststaat, is dat de wijze waarop Tilburg haar gemeentelijke doelen heeft geformuleerd, nog minder zicht geeft op de realisatie van de regionale doelen. De 2% opwek en besparing extra per jaar zijn percentages, terwijl de regionale doelen gericht zijn op absolute getallen. Verder zijn deze doelen gericht op 2045, en niet op 2030. In de monitoring worden daarnaast de doelen voor warmte en elektriciteit gecombineerd, waardoor het voor de raad lastig te zien is of de doelen individueel worden gehaald.

⁴⁰ Raadsvoorstel 'vaststellen Transitievisie Warmte', vastgesteld 13 december 2021.

⁴¹ Motie 'lasten zwakste schouders als eerste verlichten', aanvaard in raadsvergadering 13 december 2021.

⁴² Motie 'raad in positie rondom afspraken Amernet', aanvaard in raadsvergadering 8 maart 2021.

De gemeente heeft in de Transitievisie Warmte ook opgenomen dat er een opgave voorligt voor het aardgasvrij maken van 81.000 woningen en 15.000 andere gebouwen tot 2045. Hoe zich dit verhoudt tot de 2%-doelstellingen is echter niet goed inzichtelijk. Maakt dit deel uit van de 2%-doelstelling van besparing of omvat deze doelstelling juist niet het aardgasvrij maken van woningen?

De formulering van de doelstelling maakt dat het niet goed mogelijk is om na te gaan hoe Tilburg bijdraagt aan de regionale doelen en waar sturing nodig is vanuit de raad.

Gelet op het bovenstaande is het positief dat de gemeente de doelstellingen gaat herzien met het herijken van de energievisie. Betrokkenen zien namelijk ook zelf in dat de 2%-doelstelling 'niet zoveel meer zegt'. In plaats hiervan zou de gemeente over willen stappen naar het sturen met een opgave per jaar. Welke opgave is er dat jaar nodig en welke projecten moeten worden opgepakt om die opgave te realiseren? Daarbij wil de gemeente vooruitkijken naar 2050, waarbij de focus wel moet blijven liggen op uitvoering richting 2030. Betrokkenen benoemen verder dat het zaak is om een aantal elementen uit de REKS Hart van Brabant verder te concretiseren: wat wordt bijvoorbeeld nagestreefd met lokaal eigenaarschap? Of: hoe kan participatie in de ruimtelijke procedures voor bijvoorbeeld windturbines worden geborgd, zonder dat de ruimtelijke procedures worden ontregeld?

De gemeente heeft dus nog een grote opgave liggen om haar doelstellingen te herformuleren en de doorkijk te maken richting 2050. Vooral om de raad een goed en compleet beeld te geven van de doelrealisatie, zodat de raad zijn controlerende rol goed kan gaan invullen.

Acties en maatregelen

Aan de acties en maatregelen zijn financiële kaders gekoppeld, maar die echter uit verschillende potten met geld worden bekostigd. Hoewel de gemeente inzichtelijk heeft hoeveel elke actie en maatregel zou moeten kosten, komt beperkt naar voren vanuit welke potjes de acties en maatregelen worden bekostigd. De financiële stromen zijn complex. Betrokkenen geven dan ook aan dat het lastig is om alle stromen goed inzichtelijk te maken en te houden, zowel voor de ambtelijke organisatie zelf als voor de raad. De inzichtelijkheid van de geldstromen wordt bemoeilijkt door het soms ad hoc toekennen van Rijksgelden, bijvoorbeeld gelden die worden vrijgemaakt vanuit het Rijk voor een project waar eerder al gemeentegelden voor zijn vrijgemaakt. Bestaat dan de mogelijkheid om de Rijksgelden anders te besteden of moet er een andere bestemming worden gezocht voor de gemeentegelden? Dit blijft een complexiteit in de energietransitie: niet alleen voor Tilburg, maar voor alle gemeenten.

Hoewel de gemeente de financiële kaders van de specifieke projecten wel inzichtelijk heeft, komt de planning van de acties en maatregelen niet duidelijk uit de stukken naar voren. Wanneer moet de uitvoering plaats gaan vinden? Wanneer kunnen er resultaten verwacht worden? Projecten hebben vaak een langere looptijd, maar zorgen wel in één keer voor een stevige bijdrage aan de doelstellingen.

De gemeente maakt de invloed van projecten zichtbaar in de monitoring, maar het is niet goed te zien welke projecten bijvoorbeeld zorgen voor een grotere sprong. Daardoor is het lastig voor de raad om - op basis van de monitoring - te zien wat de gevolgen zijn van een vertraging in de plannen voor de doelstelling. Het is ook beperkt mogelijk om te zien of projecten ook daadwerkelijk het beoogde resultaat opleveren. Ook kan de raad nu beperkt sturen op deze tussentijdse mijlpalen, bijvoorbeeld met go-/no-go-momenten, gekoppeld aan het wel of niet behalen van mijlpalen. De sturingsmogelijkheden die de raad nodig heeft, ontbreken nu dus.

3.3. Toetsing aan het normenkader

- Groen** Aan de vastgestelde norm is geheel voldaan.
Oranje Aan de vastgestelde norm is gedeeltelijk voldaan.
Rood Aan de vastgestelde norm is niet voldaan.

Norm
De raad heeft controleerbare ambities en doelen geformuleerd met betrekking tot de energietransitie.
De gemeentelijke ambities en doelen en de ambities en doelen uit de REKS zijn consistent en sluiten geheel op elkaar aan.

De gemeente heeft doelstellingen van 2% voor de opwek van energie (en de besparing van energie. Deze doelstelling is SMART geformuleerd maar geeft weinig richting omdat deze niet is gekoppeld aan de doelen van de REKS. Door deze mismatch is niet inzichtelijk hoe Tilburg bijdraagt aan de regionale doelen. Ook is niet inzichtelijk hoe de doelen rondom het aardgasvrij maken van woningen bijdragen aan de 2%-doelstelling, waarmee deze niet goed controleerbaar is. Verder reflecteert de (gemiddelde) 2%-doelstelling ook niet goed de realiteit van de energietransitie, waarbij opwek vaak in grote stappen plaatsvindt. De 2%-doelstelling is dus weliswaar concreet en controleerbaar maar geeft te weinig richting aan de ambitie die voorligt voor Tilburg. Daarmee is aan de norm niet voldaan. Aangezien de 2%-doelstelling ook niet is gebaseerd op de regionale opgave in de REKS, is ook aan de tweede norm niet voldaan.

Norm
De doelen en ambities zijn volledig en consistent uitgewerkt in acties en maatregelen. Daarbij is duidelijk afgesproken wie wat doet, ook op regionaal niveau.
Er zijn heldere financiële kaders vastgesteld voor de uitvoering van de acties en maatregelen.
Er is een duidelijke planning vastgesteld voor de uitvoering van de acties en maatregelen waarbij tussentijdse mijlpalen zijn benoemd.

De doelen en ambities zijn uitgewerkt tot een programma energie, met deelprogramma's (besparing, bedrijven en opwek) die aansluiten op de REKS Hart van Brabant. Daaraan zijn projecten, programma's en maatregelen gekoppeld. Deze acties zijn voldoende helder en concreet uitgewerkt in projectbrieven, projectplannen of in een uitvoeringsprogramma. Daarmee is aan de eerste norm geheel voldaan.

Aan deze acties en maatregelen zijn financiële kaders gekoppeld, in de vorm van een projectbudget. Daarmee is het inzichtelijk hoeveel een project gaat kosten, ook aan capaciteit. De financiële kaders zijn hiermee voldoende helder. Het blijft echter wel zaak om de verschillende financiële stromen voldoende inzichtelijk te maken en te houden. Vanuit welk potje wordt een project bekostigd, welke voorwaarden gelden er voor bijvoorbeeld de besteding of de verantwoording van de gelden? Dit is een uitdaging voor alle gemeenten. Daarmee is aan de tweede norm gedeeltelijk voldaan.

Wat ontbreekt is een duidelijke planning. Sommige projecten hebben wel een fasering, maar die is niet voor alle projecten beschikbaar. De faseringen die er zijn, zijn ook vaak niet aan een planning gekoppeld. Daarmee is het beperkt inzichtelijk op welke termijnen er resultaten kunnen worden verwacht. Ook zijn er beperkt tot geen tussentijdse mijlpalen benoemd waarop kan worden gestuurd. Het sturen met go-/no-go-momenten, gekoppeld aan mijlpalen of bepaalde fases in het project, is hierdoor beperkt mogelijk. Daarmee is aan de derde norm niet voldaan.

Norm

Duidelijk is afgesproken op welke momenten en op welke wijze de raad wordt geïnformeerd over en wordt betrokken bij de uitvoering van de energietransitie.

Bij de vaststelling van de REKS heeft de raad besloten dat de REKS elk jaar wordt gemonitord. Voor de Transitievisie Warmte zijn geen afspraken gemaakt over monitoring of informatievoorziening. Verder heeft de gemeente afspraken gemaakt over informatievoorziening en het betrekken van de raad bij moties over energiearmoede en het Amernet. Ook beschikt de raad over de strategische agenda klimaat waarmee onderwerpen op de agenda worden gezet. De raad heeft daarnaast afgesproken dat hij ook regionale informatie ontvangt vanuit de REKS. Er zijn dus duidelijke afspraken gemaakt over het informeren van de raad en het betrekken van de raad. Daarmee is aan de norm geheel voldaan.

Daarbij moet de kanttekening worden gemaakt dat de regionale informatie vanuit de REKS niet beschikbaar is. Deze informatievoorziening verloopt dus nog niet volgens afspraak.

4. Uitvoering en doelrealisatie

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de uitvoering en doelrealisatie. Daarbij gaat het om de realisatie van de acties en maatregelen, de mate waarin dit leidt tot het realiseren van de doelen en of de uitvoering ook plaatsvindt binnen de gestelde inhoudelijke en financiële kaders. Ook wordt gekeken naar de wijze waarop de uitvoering wordt gemonitord.

Het hoofdstuk bestaat uit drie paragrafen: de beschrijving waarin wordt ingegaan op de uitvoering en doelrealisatie (§1), de analyse aan de hand van de documenten en de interviews (§2) en tot slot de toetsing aan de normen (§3).

Zie voor een beknopt overzicht van de doelrealisatie en de realisatie van de acties en maatregelen ook de factsheet Tilburg.

4.1. Uitvoering en doelrealisatie

4.1.1. Uitvoering

De projecten uit het programma energie worden gemonitord middels een voortgangsrapportage.⁴³ Een voorbeeld hiervan is te vinden in paragraaf 2.1.2. De projecten krijgen hierbij een status van voorbereiding, uitvoering of afronding. Het rapporteren over de planning of financiële kaders maakt geen deel uit van deze rapportage.

In het deelprogramma besparing wordt gerapporteerd over de planning (tijd) en de financiële kaders (geld) in het project 'aan de slag met je huis', maar deze rapportage wordt niet gedeeld met de raad.⁴⁴ Daarnaast wordt er gerapporteerd over de scope, kwaliteit, organisatie, informatie en communicatie. Een voorbeeld van deze rapportage is opgenomen in onderstaande afbeelding.

Rapportage over de projecten in Programma aan de slag met je huis TBRUI			Datum rapportage: 16-2-2023							
Project	Projectleider	Huidige fase	Huidige status:					Laatst vrijgegeven		
			Scope	Tijd	Kwaliteit	Geld	Organisatie		Informatie	Communicatie
ADSMJH 09 zonopiedak	Beije, Maarten (MA)	Uitvoeringsfase - Realisatie								14-11-2022
ADSMJH 10 energiecoaches	Lanen, Tamlyn van (TA), Beije, Maarten (MA)	Uitvoeringsfase - Realisatie								14-11-2022
ADSMJH 14 energieadviezen EC's	Horst-Rooijackers, Ilse ter (GO)	Initiatief fase								4-11-2022
ADSMJH 17 warmtescans	Tatenhove - Klaassen, Femke van (I), Lanen, Tai	Uitvoeringsfase - Realisatie								11-11-2022
ADSMJH 18 Isolatiekaravaan	Horst-Rooijackers, Ilse ter (GO)	Definitie fase								4-11-2022
ADSMJH 19 Monumentenadvies	Lanen, Tamlyn van (TA)	Uitvoeringsfase - Realisatie								11-11-2022
ADSMJH 20 Energiebesparende maatregelen huurders	Lanen, Tamlyn van (TA), Beije, Maarten (MA)	Uitvoeringsfase - Realisatie								14-11-2022
ADSMJH 21 VTCB	Beek - van Oosterhout, Inge van (DC)	Uitvoeringsfase - Realisatie								14-11-2022
ADSMJH 23 Wijkappak Energiearmoede	Beije, Maarten (MA)	Initiatief fase								

Figuur 4. Voortgangsrapportage deelprogramma besparing

⁴³ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

⁴⁴ Voortgangsrapportage deelprogramma besparing.

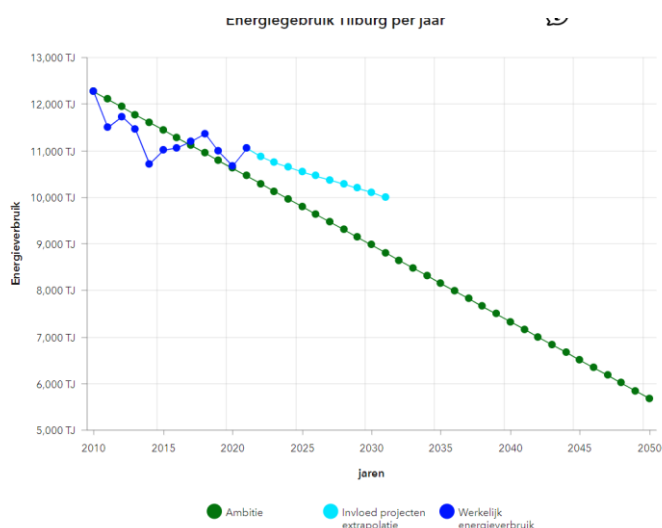
De rapportage laat zien dat de meeste projecten volgens planning verlopen, behalve de projecten zon-op-dak en energiebesparende maatregelen huurders. Het aspect tijd wordt in de rapportage toegelicht maar de onderbouwing waarom de planning niet wordt gehaald is hier geen onderdeel van.

De deelprogramma's opwek en bedrijven hebben geen aparte voortgangsrapportage aanvullend op de rapportage in het bredere programma energie.

4.1.2. Doelrealisatie

In het programma energie wordt gemonitord op de doelstellingen van de gemeente in een voortgangsrapportage.⁴⁵ De doelstellingen waarover wordt gerapporteerd zijn energiebesparing, energieopwekking en CO₂-uitstoot. De monitoring laat de volgende realisatie zien van de doelen.

2% energiebesparing per jaar

Figuur 5. Energiegebruik Tilburg per jaar, uit online magazine 'hoe staan we ervoor'

De groene lijn laat de doelstelling zien van 2% energiebesparing per jaar, gemeten aan de hand van de energiebesparing.⁴⁶ De gemeente verbruikt volgens de laatste cijfers (2021) 11.048 TJ energie terwijl dat volgens de doelen 10.453 TJ zou moeten zijn. Met de invloed van de projecten daalt het energieverbruik naar 10.103 TJ in 2030.⁴⁷ De ambitie schrijft echter voor dat er 8.971 TJ zou moeten worden verbruikt in 2030. De gemeente heeft dus een restopgave van 1.132 TJ die zij moet gaan besparen. De invloed van de projecten is niet sterk genoeg om de ambitie te realiseren. De gemeente ligt daarmee op dit moment - met de huidige voorraad projecten - niet op koers om de doelstelling van 2% besparing per jaar te behalen.

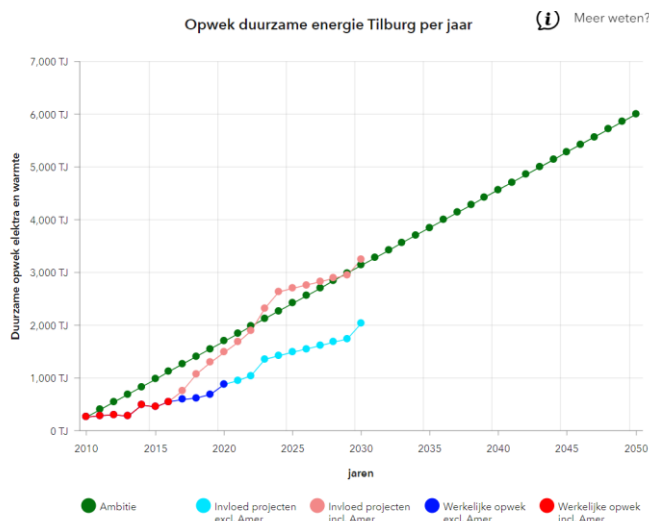
⁴⁵ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

⁴⁶ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

⁴⁷ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

2% energieopwekking per jaar

Figuur 6. Opwek duurzame energie in Tilburg, uit online magazine 'hoe staan we ervoor'

Deze grafiek laat de doelstelling zien van 2% meer energieopwekking uit klimaatneutrale bronnen per jaar.⁴⁸ Daarbij wordt in deze grafiek geen onderscheid gemaakt tussen de opwek van elektriciteit en de opwek van warmte. De gemeente realiseert volgens de laatste cijfers (2020) 877 Tj; dit zou 1695 Tj moeten zijn om op koers te liggen. Richting 2020 voorziet de gemeente dat er met de projecten 1159 Tj wordt gerealiseerd. De gemeente heeft - na aftrek van de pijplijn - een restopgave van 1097 Tj richting 2030.

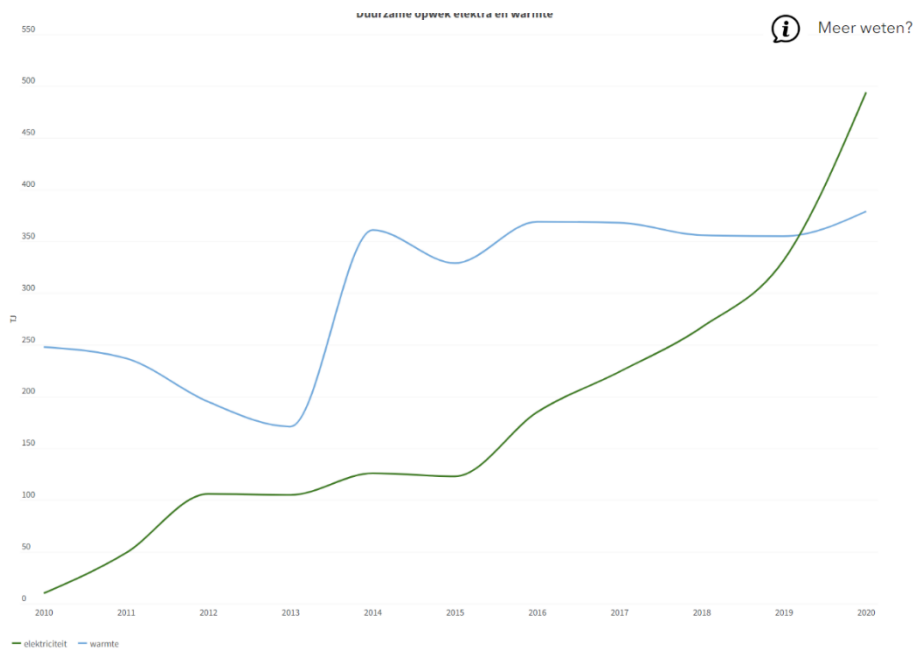
Daarbij moet de kanttekening worden gemaakt dat het project windpark De Spinner op dit moment in de planfase zit. De ambtelijke organisatie geeft aan dat het park in januari 2025 vergund moet zijn om in 2030 energie op te kunnen wekken. De gemeente geeft aan dat, om dit te behalen, er gestart moet worden met een procedure waarbij gelijktijdig de ruimtelijke vergunningsprocedure wordt doorlopen. Daarnaast moeten veel projecten worden ondergebracht bij het regionale ontwikkelbedrijf. De ambtelijke organisatie geeft aan dat dit ontwikkelbedrijf 13 juli is opgericht. Verder is de gemeente bezig met het organiseren van duurzame warmtelevering na 2027. Op dit moment wordt door de Amercentrale duurzame warmte opgewekt middels biomassa. Wanneer deze opwekking wordt meegerekend, verwacht de gemeente de doelstelling te behalen (lichtrode lijn).⁴⁹ De ambtelijke organisatie geeft aan dat de Amercentrale na 2027 stopt met warmtelevering. Na 2027 dient dan ook een duurzaam alternatief gevonden te worden. Daarnaast heeft de raad in 2019 uitgesproken geen biomassa te willen in de gemeente.⁵⁰ Ook met de andere energiehub staat de gemeente ook nog pas aan het begin. Deze moeten nog vorm krijgen, terwijl de gemeente hier wel een groot deel van de opwek wil realiseren. Dat zorgt voor risico als het gaat om de realisatie van de doelen.

Verder is de volgende grafiek opgenomen met de verdeling in opwek tussen elektriciteit en warmte.

⁴⁸ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

⁴⁹ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

⁵⁰ Motie biomassa, 14 november 2019.

Figuur 7. Opwek duurzame energie uiteengezet in elektriciteit en warmte, uit online magazine 'hoe staan we ervoor'

De grafiek laat zien dat de opwek van elektriciteit gestaag stijgt, met projecten die worden opgeleverd; de opwek van warmte blijft achter.⁵¹ Er zijn geen aparte doelen gekoppeld aan warmte en elektra en daardoor kan de doelrealisatie hiervan niet uiteen worden gezet.

81.000 woningen en 15.000 andere gebouwen aardgasvrij

Vanuit de Transitievisie Warmte heeft Tilburg de doelstelling om toe te werken naar aardgasvrije woningen.⁵² De gemeente heeft benoemd dat er daarom een opgave voorligt voor het aardgasvrij maken van 81.000 woningen en 15.000 andere gebouwen in de gemeente. De gemeente monitort niet expliciet op dit doel; in plaats daarvan valt de besparing onder de 2%-doelstelling.⁵³ De mate waarin het de gemeente lukt om woningen aardgasvrij te maken, is niet direct inzichtelijk vanuit de monitor. Vanuit de voortgangsrapportage voor de projecten is te zien dat de gemeente inmiddels de Transitievisie Warmte heeft vastgesteld. Dit moet nog uitvoering krijgen in wijkuitvoeringsplannen. De gemeente staat hierbij nog aan het begin, zo geeft de ambtelijke organisatie aan. Hierin is nog niet te zien dat de gemeente haar doelen realiseert, of op koers ligt hiervoor, terwijl dit wel een project is met een grote impact op de doelen. En een project met een groot risico, omdat bewoners mee moeten gaan in het verduurzamen en het investeren hierin.

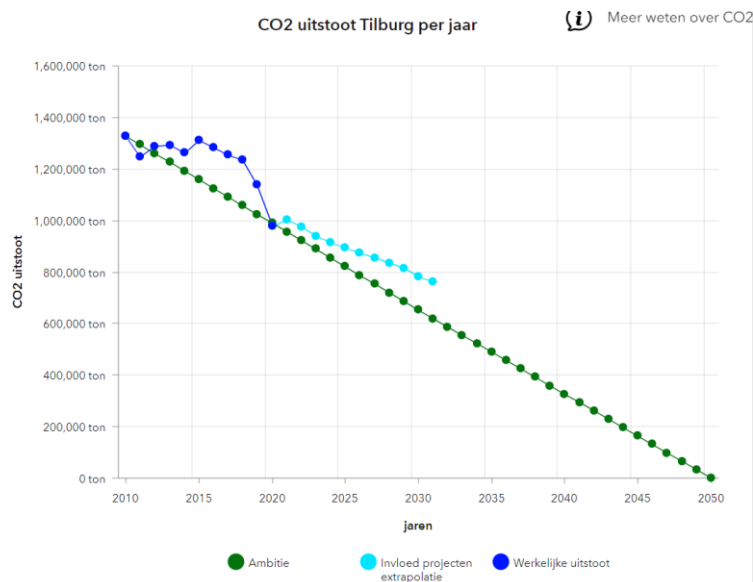
⁵¹ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

⁵² Transitievisie Warmte, vastgesteld 13 december 2021.

⁵³ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

Klimaatneutraal in 2045

Figuur 8. CO₂-uitstoot in Tilburg, uit online magazine 'hoe staan we ervoor'

De gemeente heeft de ambitie om volledig klimaatneutraal te zijn in 2045 (de huidige grafiek laat de eerdere ambitie zien van klimaatneutraliteit in 2050).⁵⁴ Op basis van de huidige projectvoorraad zou de gemeente vanaf 2021 meer CO₂ uitstoten dan gepland. De gemeente geeft in de monitoring aan dat de CO₂-uitstoot door elektriciteit verder zal afnemen en dat de gemeente kan profiteren van grootschalige windprojecten buiten haar grondgebied.⁵⁵ Dergelijke projecten, zoals op zee, kunnen elektriciteit leveren aan Tilburg waardoor de CO₂-uitstoot in Tilburg afneemt. Deze ontwikkelingen zijn niet verwerkt in deze grafiek.⁵⁶

Naast deze monitoring van de doelstellingen wordt in de jaarrekening ook gerapporteerd aan de hand van een aantal indicatoren.⁵⁷ Relevante indicatoren waarover wordt gerapporteerd zijn de CO₂-uitstoot, energiebesparing, klimaatneutrale warmtevoorziening en klimaatneutrale energieopwekking van elektra. Uit de jaarrekening komen de volgende cijfers naar voren.⁵⁸

⁵⁴ Begroting 2023.

⁵⁵ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

⁵⁶ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

⁵⁷ Jaarrekening 2022.

⁵⁸ Jaarrekening 2022.

Doel: Tilburg is klimaatneutraal in 2045

Indicatoren	Bron	Streefwaarde	2019	2020	2021	2022
Hoeveelheid CO ₂ -uitstoot gebouwde omgeving (ton)	Klimaatmonitor	0 in 2045	520.842	462.011	488.342	n.n.b.
Energiebesparing *	Klimaatmonitor	-2% afname per jaar	-3,3%	-2,9%	+3,5%	n.n.b.
Klimaatneutrale warmtevoorziening	Klimaatmonitor	+10 tot 15% per jaar	0%	+2,2%**	n.n.b.	n.n.b.
Klimaatneutrale energieopwekking elektra	Klimaatmonitor	+2% groei per jaar	+1,63%	+4,25%	n.n.b.	n.n.b.

Figuur 9. Indicatoren uit jaarrekening 2022

Deze cijfers bevestigen het beeld vanuit de grafieken. Het lukt op dit moment niet om de CO₂-uitstoot consequent te verlagen en energie te besparen. De opwekking van energie stijgt meer dan de streefwaarde, maar de warmtevoorziening blijft achter.⁵⁹

4.1.3. Financiële kaders

De voortgangsrapportage voor het brede programma geeft geen inzicht in de financiële kaders en de realisatie daarvan. Vanuit het deelprogramma besparing is wel te zien dat projecten - over het algemeen - binnen de financiële kaders die gesteld zijn, worden uitgevoerd.⁶⁰

In de jaarstukken wordt financieel gerapporteerd over zowel projecten omtrent energie als omtrent klimaatadaptatie. Er zijn geen aparte financiële overzichten voor energie. Uit de jaarstukken komt het volgende beeld naar voren over de financiën voor klimaatadaptatie en energie.⁶¹

Wat heeft het gekost - financiën

Klimaat x € 1.000	Oorspronkelijke begroting	Gewijzigde begroting	Rekening 2022	Verschil t.o.v. gewijzigde begroting
Lasten	4.981	14.370	12.740	1.629 V
Baten	-1.302	-4.862	-8.110	3.248 V
Saldo van lasten en baten	3.679	9.507	4.630	4.877 V
Toevoeging reserves	1.849	3.259	4.029	770 N
Onttrekking reserves	-3.484	-9.276	-7.185	2.092 N
Saldo reserves	-1.635	-6.018	-3.156	2.862 N
Totaal	2.044	3.490	1.474	2.016 V

Figuur 10. Overzicht lasten en baten uit jaarrekening 2022

Wat opvalt uit de jaarrekening is dat de lasten in 2022 lager uitvielen dan begroot. De gemeente geeft aan dat er verschillende vertragingen zijn opgelopen rondom klimaatprojecten en daarmee in de uitvoering van de energie- en klimaatadaptatie-agenda.⁶² Deze vertragingen zorgen ervoor dat er financiën worden overgeheveld van het ene naar het andere jaar. Wel komt naar voren dat het project zon-op-dak heeft geleid tot een grote vraag naar panelen. Dat maakt dat de lasten hoger uitvielen, maar tegelijkertijd wordt dit opgevangen door hogere baten.

⁵⁹ Jaarrekening 2022.

⁶⁰ Voortgangsrapportage deelprogramma besparing.

⁶¹ Jaarrekening 2022.

⁶² Jaarrekening 2022.

Het saldo hiervan wordt verrekend met de Reserve Klimaat. Aan het project Aan de slag met je huis is een Rijksbijdrage toegekend. De niet-bestede middelen (ruim € 500.000) worden ingezet voor andere projecten.⁶³

4.1.4. Monitoring

De voortgang van de projecten en de deelprogramma's wordt gemonitord op de status van de projecten en op de doelrealisatie.⁶⁴ Voor het deelprogramma besparing is te zien dat er ook wordt gemonitord op aspecten als tijd en geld.⁶⁵ Dit is niet te zien voor de deelprogramma's opwek en bedrijven.

Er wordt niet gemonitord op het aardgasvrij maken van woningen, wat wel een expliciete opgave is vanuit de Transitievisie Warmte.

Naast deze programmamonitoring wordt er gemonitord met de indicatoren in de jaarstukken.⁶⁶ De data die voor de jaarstukken en de programmamonitoring worden gebruikt komen uit de landelijke Klimaatmonitor. De cijfers van de landelijke Klimaatmonitor lopen gemiddeld twee jaar achter op de actuele situatie.⁶⁷

Behalve op gemeentelijk niveau, wordt er ook gemonitord vanuit de REKS Hart van Brabant. De monitoring van de REKS Hart van Brabant is op dit moment in ontwikkeling en is daarmee nu niet beschikbaar.⁶⁸

4.2. Analyse

Planning

De status van projecten is inzichtelijk maar de planning van de verschillende projecten wordt niet gemonitord. Dergelijke plannings zijn vaak ook niet opgenomen en daardoor niet goed te monitoren. In het deelprogramma besparing wordt wel meer gemonitord op tijd, al wordt niet inzichtelijk gemaakt waar een project had moeten staan. Afwijkingen zijn daarmee beperkt onderbouwd. De twee andere deelprogramma's hebben een dergelijke monitoring niet. Betrokkenen geven aan dat dit komt doordat deze programma's verder moeten worden uitgewerkt en bemenst en dat er collectieve afspraken moeten worden gemaakt over de realisatie. Besparing loopt al een aantal jaar en is daarmee verder in de professionalisering. Daarbij geven betrokkenen aan dat er een nieuwe programmamanager is geworven, die ook de taak heeft om de governance voor het programma in te gaan richten.

Doelrealisatie

De gemeente ligt niet op koers met de doelrealisatie. Voor opwek is het van belang dat de Amercentrale duurzame energie gaat opwekken en dat de windturbines voor 2025 worden vergund. En dat de andere energiehubs worden gerealiseerd en het ontwikkelbedrijf wordt benut om projecten te gaan realiseren. Ook dient het probleem van netschaarste te worden opgelost. Voor de besparing geven betrokkenen aan dat er vooral wordt ingezet op 'laaghangend fruit', omdat de gemeente weinig invloed heeft op de besparingsopgave achter de voordeur. De wijkuitvoeringsplannen moeten hierin nog van de grond komen.

Betrokkenen geven aan dat de gemeente probeert meer op koers te komen door de ruimtelijke en vergunnings-procedure voor windturbines gelijktijdig te laten lopen, en meer in te zetten op klimaatneutraal bouwen met het oog

⁶³ Jaarrekening 2022.

⁶⁴ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

⁶⁵ Voortgangsrapportage deelprogramma besparing.

⁶⁶ Jaarrekening 2022.

⁶⁷ Jaarrekening 2022.

⁶⁸ Artikel 'Voortgangsrapportage en Publiek Ontwikkelbedrijf REKS in de maak', www.regio-hartvanbrabant.nl, 4 april 2023.

op besparing. Ook wordt er volgens betrokkenen meer capaciteit geworven zodat projecten doorgang kunnen vinden. Deze inspanningen zorgen er echter niet vanzelfsprekend voor dat de doelen ook worden behaald en dat de gemeente op koers komt te liggen.

Dat een aantal grotere projecten als het Windpark (en andere energiehubbs), het ontwikkelbedrijf, het Amernet en de wijkuitvoeringsplannen dus grote risico's kennen of nog moeten worden opgestart/opgericht of nog tot de eerste resultaten moeten leiden, maakt dat de gemeente niet goed kan onderbouwen dat zij op koers ligt om de doelen te behalen.

De gemeente heeft verder niet inzichtelijk waar zij staat met het aardgasvrij maken van woningen, en hoe zij bijdraagt aan de regionale doelen vanuit de REKS.

Bovenstaande maakt dat de gemeente niet goed kan onderbouwen dat zij op koers ligt om de doelen te realiseren.

Financiële kaders

Net als bij de planning, wordt in het grotere programma niet expliciet gerapporteerd op de financiële kaders. Het college rapporteert alleen over financiële afwijkingen boven de €500.000, zoals afgesproken met de raad. In het deelprogramma besparing vindt wel een financiële rapportage plaats. Deze rapportage laat zien dat er over het algemeen geen significante financiële afwijkingen zijn. Voor de projecten rondom opwek en bedrijven is het echter niet inzichtelijk hoe de verschillende budgetten worden besteed. Wel is in de jaarstukken te zien dat er geen grote financiële afwijkingen zijn binnen het programma. Er worden wel budgetten overgeheveld naar volgende jaren omdat projecten vertraging oplopen. Ook zijn de verschillende potjes met geld beperkt inzichtelijk. Geld komt vanuit verschillende stromen, met andere voorwaarden en verantwoordingsregels. Uit de stukken wordt niet duidelijk waar de verschillende budgetten vandaan komen. Dit maakt de financiële rapportage onvoldoende om richting de raad goed te kunnen verantwoorden over het financiële plaatje van de energietransitie.

Monitoring

De doelen voor besparing en opwek worden gemonitord en tweejaarlijks met de raad besproken. De gemeente monitort in de monitoring niet expliciet op de realisatie van het aardgasvrij maken van woningen, wat een opgave is die voortkomt uit de Transitievisie Warmte.

Uit de monitoring komt naar voren dat de gemeente moet gaan versnellen om op koers te komen voor het realiseren van de doelstellingen. Het is daarbij niet goed inzichtelijk hoe de gemeente dat wil doen, en waarom het nu niet lukt om met de huidige projecten op koers te liggen voor de doelstellingen. Lopen projecten vertraging op of wordt niet het beoogde resultaat gerealiseerd? Of zijn er simpelweg niet voldoende projecten opgestart? Omdat deze aspecten niet goed zichtbaar worden vanuit de monitoring, is het voor raadsleden niet goed te zien hoe zij kunnen sturen. Het is immers nu niet goed zichtbaar waarop zij dan zouden moeten sturen: op uitvoering, op financiën of misschien op het opstarten van meer projecten? De raad ontvangt de monitoring, maar kan die nu beperkt inzetten om daadwerkelijk zijn controlerende rol in te vullen en op tijd bij te sturen. De monitoring geeft dus onvoldoende sturingsinformatie aan de raad.

De raad ontvangt tweejaarlijks een monitoring van de regionale doelen van de REKS. Waar andere gemeenten jaarlijks voortgangsrapportages ontvangen uit de RES-regio's, zijn deze voor de REKS Hart van Brabant pas recent beschikbaar gekomen. Het is dan ook voor de raad pas recentelijk inzichtelijk geworden hoe de regio ervoor staat met haar doelstellingen, en wat de bijdrage van Tilburg is aan deze realisatie. Ook deze monitoring geeft te weinig sturingsinformatie aan de raad.

4.3. Toetsing aan het normenkader

- Groen** Aan de vastgestelde norm is geheel voldaan.
Oranje Aan de vastgestelde norm is gedeeltelijk voldaan.
Rood Aan de vastgestelde norm is niet voldaan.

Norm

De acties en maatregelen worden uitgevoerd conform planning.

Aan veel acties en maatregelen is geen planning gekoppeld. Het is daarmee niet inzichtelijk op welke termijn de raad resultaat kan verwachten van deze projecten. Omdat er voor veel projecten geen planning beschikbaar is, wordt daar ook niet consequent op gemonitord. Het is voor projecten alleen goed inzichtelijk wat de status is (voorbereiding, uitvoering of afronding), maar het is niet goed inzichtelijk of de uitvoering wat betreft de planning, op koers ligt. Daarmee is aan de norm niet voldaan.

Norm

De doelen en ambities zijn bereikt of liggen op koers om bereikt te worden.

De doelen voor besparing liggen op dit moment niet op koers. De besparing gaat niet snel genoeg en projecten zijn niet altijd even effectief. Voor opwek is de gemeente nog te veel afhankelijk van de warmtelevering na 2027 en het op tijd vergunnen van windpark De Spinder. De andere energiehubbs moeten ook nog veel opwek gaan realiseren, maar zijn nog niet opgericht. Voor besparing staat de gemeente nog aan het begin met de wijkuitvoeringsplannen. De doelrealisatie is verder kwetsbaar door factoren als defensieradars en netschaarste. Ook moeten projecten straks worden ondergebracht bij het regionale ontwikkelbedrijf, maar dit ontwikkelbedrijf is pas recent opgericht (13 juli 2023). Daarmee is aan de norm niet voldaan.

Norm

De doelen en ambities worden bereikt binnen de vastgestelde financiële kaders.

Het college rapporteert - los van de projecten voor besparing - niet of de projecten binnen financiële kaders worden uitgevoerd. Het college rapporteert wel over afwijkingen boven de €500.000 in de jaarrekening. De financiële kaders zijn lastig in beeld te brengen door de verschillende financiële stromen die er lopen. Deze verschillende stromen maken juist het inzichtelijk maken van financiën extra belangrijk. Dit vindt op dit moment erg beperkt plaats. Wel komt uit de jaarrekening naar voren dat de uitvoering past binnen de nu geldende kaders. Daarmee is aan de norm gedeeltelijk voldaan.

Norm

De realisatie van de doelen en ambities wordt periodiek gemonitord op basis waarvan zo nodig tot bijsturing wordt overgegaan.

De realisatie van de doelen wordt gemonitord. De doelen zijn weergegeven in grafieken en de gemeente geeft aan waar zij in verhouding tot de doelen staat, en wat de invloed is van de verschillende projecten op de realisatie van de doelen. De raad kan echter vanuit de monitoring maar beperkt zien waar versnelling nodig is en hoe die gerealiseerd zou moeten worden. Ook is de monitoring niet gericht op de opgave rond aardgasvrije woningen.

Verder wordt er geen monitoring gedeeld met de raad van de doelen op regionaal niveau. De raad kan dus niet zien hoe de REKS ervoor staat en wat de bijdrage is van Tilburg ten opzichte van andere gemeenten. De raad kan met de huidige monitoring dan ook maar beperkt bijsturen op het regionale aspect van de energietransitie.

De gemeente heeft de doelrealisatie dus inzichtelijk gemaakt, maar heeft geen zicht op de regionale doelen en de doelen voor warmte. Met de doelrealisatie die beschikbaar is kan de gemeente maar beperkt sturen. Daarmee is aan de norm gedeeltelijk voldaan.

5. Rol van de raad

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de rol van de raad. Daarbij gaat het om de informatievoorziening aan de raad en de mate waarin de raad met deze informatie in stelling wordt gebracht om te kunnen sturen.

Het hoofdstuk bestaat uit drie paragrafen: de beschrijving waarin wordt ingegaan op de informatievoorziening (§1), de analyse aan de hand van de documenten, de interviews en de enquête (§2) en tot slot de toetsing aan de normen (§3).

5.1. Rol van de raad

De raad ontvangt twee keer per jaar een voortgangsrapportage over het programma energie,⁶⁹ aanvullend op de jaarstukken. Ook wordt op dit moment gewerkt aan een rapportage vanuit de REKS Hart van Brabant die - naar alle waarschijnlijkheid - ook met de raad wordt gedeeld.⁷⁰ De raad heeft geen kaders gesteld voor aanvullende informatievoorziening over de energietransitie.

De raad wordt, naast deze formele momenten van informatievoorziening, ook geïnformeerd via themabijeenkomsten of informatiesessies. Tevens heeft de raad de mogelijkheid om aanvullende vragen neer te leggen bij het college. Bij grotere ontwikkelingen in het domein of in projecten ontvangt de raad raadsinformatiebrieven. De raad heeft ook informatie ontvangen bij het vaststellen van het uitvoeringsprogramma energietransitie bedrijven door het college.⁷¹ De vaststelling van dit uitvoeringsprogramma is een college-aangelegenheid, maar de raad is hier wel over geïnformeerd.

Een ander informatiemiddel is de strategische agenda klimaat. De ambtelijke organisatie geeft aan dat hierin door de raad en het college onderwerpen worden opgenomen die de raad graag wil bespreken met het college. Bijeenkomsten worden gepland aan de hand van de behoeftes die uit de strategische agenda naar voren komen.

De raad krijgt hiermee inzicht in de stand van zaken van de projecten en de doelrealisatie. Daarbij is ook inzichtelijk hoe de projecten in de toekomst bij gaan dragen aan de doelen. De gemeenteraad ontvangt geen aanvullende informatie over de realisatie van de financiële kaders of de planning van projecten.

5.2. Analyse

De raad ontvangt de belangrijkste informatie met de tweejaarlijkse bespreking van de doelrealisatie. Met de strategische agenda klimaat kan de raad aangeven ook over andere onderwerpen te willen worden geïnformeerd, zoals energiearmoede. Betrokkenen benoemen in de interviews dat het zaak is om de raad binnenkort verder te betrekken bij de REKS, omdat daar nu veel zaken spelen waar de raad minder zicht op heeft. Omdat veel op afstand gebeurt, ontstaat er ook een situatie waarbij raadsleden vooral reageren op ad-hoc zaken die spelen in de gemeente. Immers, als je weinig ziet van wat er op afstand gebeurt, ga je vooral kijken naar wat zich dichtbij afspeelt.

⁶⁹ Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

⁷⁰ Artikel 'Voortgangsrapportage en Publiek Ontwikkelbedrijf REKS in de maak', www.regio-hartvanbrabant.nl, 4 april 2023.

⁷¹ Raadsinformatiebrieven 'uitvoeringsprogramma bedrijven', 21 september 2021.

Het ad-hoc karakter van discussies kan het wel lastiger maken om het goede gesprek te voeren met het college en de ambtelijke organisatie. Het is aan het college en de ambtelijke organisatie om dit gesprek goed te faciliteren.

Naast het betrekken van de raad bij de doelrealisatie en de REKS, is het zaak dat de raadsleden goed kunnen controleren op de doelrealisatie en de REKS. Op dit moment is dit door de wijze van informatievoorziening niet goed mogelijk. Dit kan een factor zijn waarom raadsleden - zo geven betrokkenen aan - de presentaties over doelrealisatie nog niet zien als belangrijk controlemoment. Immers, als de informatie die je nodig hebt hier niet in zit, dan kun je er ook niet mee controleren. Het is dus zaak voor het college en de ambtelijke organisatie om de raad anders te gaan informeren over doelrealisatie door ze goed mee te nemen in de risico's en obstakels die er liggen en in financiën en plannings. Al deze informatie is nodig voor de raad om goed te kunnen sturen en goed te kunnen controleren. Betrokkenen benoemen dat hier een stap in wordt gezet door te bekijken of informatie op een andere, creatievere manier kan worden aangeleverd. Daarbij is het aan te raden om eerst in gesprek te gaan met raadsleden over de behoefte die er ligt. Wat hebben zij nodig om goed te kunnen controleren? En hoe kunnen het college en de ambtelijke organisatie hierop inspelen?

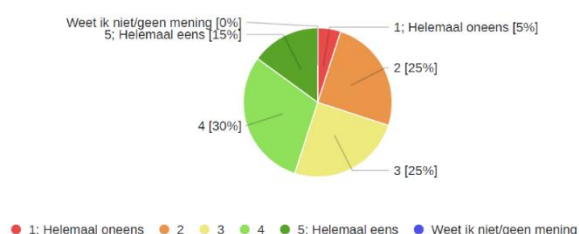
Betrokkenen benoemen in de interviews dat de raad met de nieuwe energievisie kaders kan gaan vaststellen voor de energievisie. Zij geven aan dat de doorkijk richting 2050 hierbij ook van belang is. Het is wel goed om de focus te laten liggen op de uitvoering nu, en richting 2030. Uit de interviews komt namelijk ook naar voren dat de raad zich in discussies nog kan laten leiden door ontwikkelingen die zich meer ad-hoc voordoen in plaats van de grote lijnen richting de toekomst.

5.2.1. Enquête

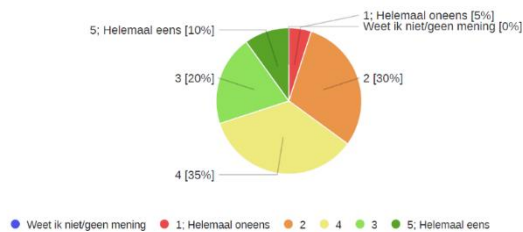
Een aantal respondenten dat de enquête heeft ingevuld geeft aan geen woordvoerder te zijn op het onderwerp energie, waardoor zij een minder goed beeld hebben bij de doelen en de verschillende visies. De respondenten kunnen daarom de beleving hebben dat de informatievoorziening niet voldoende is, terwijl de raad wel informatie krijgt aangeleverd vanuit het college over de doelrealisatie.

De meeste respondenten (45%) in Tilburg hebben een relatief goed beeld van de lokale doelen, al geeft 30% aan een minder goed beeld te hebben (stelling 3). Minder respondenten hebben een goed beeld van de regionale doelen (30%; stelling 4). De respondenten hebben wel een goed beeld hoe de lokale en regionale doelen op elkaar aansluiten (50%; stelling 4).

3 - Stelling: ik weet welke lokale doelen voor energie en warmte wij als raad hebben vastgesteld

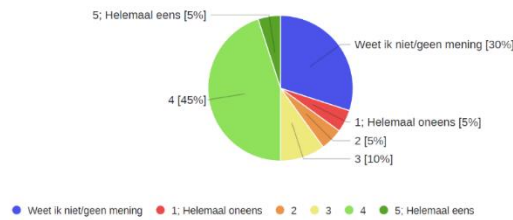

4 - Stelling: ik weet welke regionale doelen voor energie en warmte in onze RE(K)S zijn vastgesteld

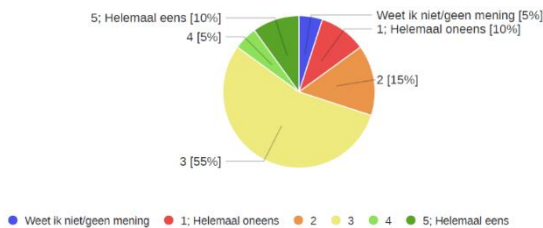

5 - Stelling: onze lokale doelen sluiten goed aan op de regionale doelen

Doelen zijn vaak niet in één visiestuk gevat, maar in meerdere. Respondenten hebben beperkt een mening over hoe de doelen uit verschillende visies op elkaar aansluiten. 55% geeft aan het niet eens of oneens te zijn met de stelling (stelling 7).

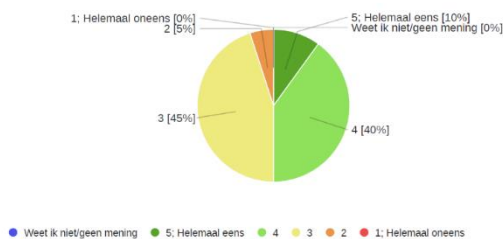
7 - Stelling: ik weet hoe de doelen uit de verschillende visies over energie en warmte in mijn gemeente zich tot elkaar verhouden

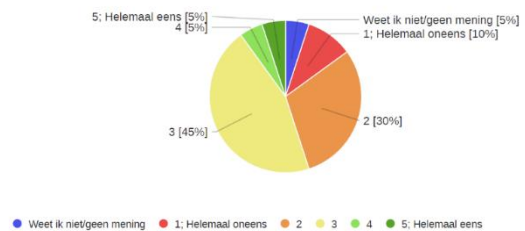
De helft van de respondenten geeft aan dat zij een goed beeld hebben van de activiteiten die lokaal worden uitgevoerd (stelling 8), terwijl maar 15% aangeeft een goed beeld te hebben van de regionale activiteiten (stelling 9). Wat opvalt, is dat een groot deel van de respondenten aangeeft geen goed maar ook niet onvoldoende beeld te hebben van de activiteiten. Dit kan ook komen doordat dit deel van de respondenten geen woordvoerder is.

Wat ook opvalt, is dat een groot aandeel van de respondenten (35%) geen goed beeld heeft van de planning van de activiteiten die worden uitgevoerd (stelling 10). Dit sluit aan op het feit dat voor de projecten vaak geen planning is opgenomen.

8 - Stelling: ik weet welke activiteiten mijn gemeente lokaal uitvoert om onze doelen te realiseren

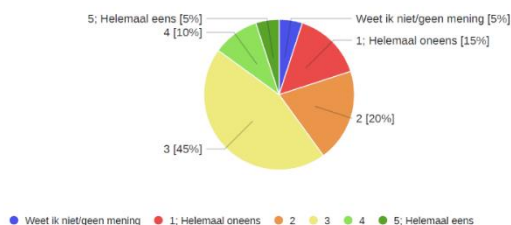

9 - Stelling: ik weet welke activiteiten in de regio worden uitgevoerd om de doelen te realiseren

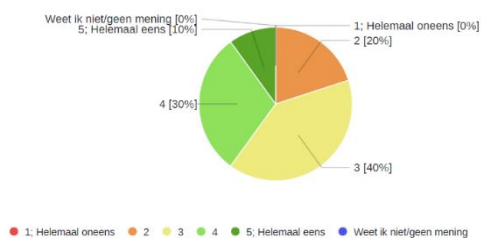

10 - Stelling: ik ben goed op de hoogte van de planning van de verschillende activiteiten

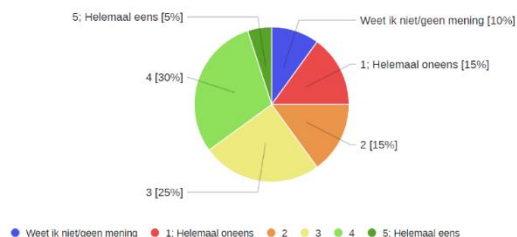

Een groot deel (40%) van de respondenten geeft aan dat de raad duidelijke inhoudelijke kaders heeft gesteld (stelling 11), maar raadsleden zijn verdeeld over of er ook duidelijke financiële kaders zijn gesteld. 35% van de raadsleden geeft aan dat dit wel is gebeurd, maar 30% vindt dat de financiële kaders juist niet voldoende duidelijk zijn (stelling 12). Respondenten geven daarbij aan dat de financiële kaders niet voldoende zijn uitgewerkt. Zo is voor een aantal respondenten niet duidelijk wat de regio financieel doet of welke rol is weggelegd voor het Rijk, als het gaat om de financiën. Dit sluit aan op het beeld in de ambtelijke organisatie dat de verschillende financiële stromen onoverzichtelijk zijn.

11 - Stelling: wij hebben als raad duidelijke inhoudelijke kaders gesteld voor de uitvoering van de energietransitie

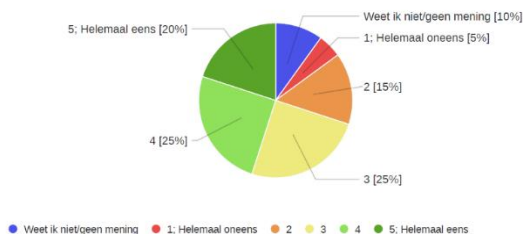

12 - Stelling: wij hebben als raad duidelijke financiële kaders gesteld voor de uitvoering van de energietransitie

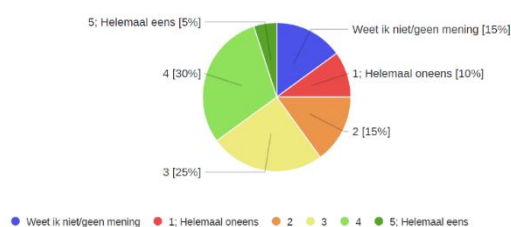

45% van de raadsleden geeft aan dat er duidelijke afspraken zijn gemaakt met het college als het gaat om informatievoorziening, terwijl 20% de afspraken niet duidelijk vindt (stelling 13). Een groter deel (25%) vindt dat de afspraken niet voldoende worden nageleefd (stelling 14). Daarbij dient de kanttekening te worden gemaakt dat de raad überhaupt weinig kaders heeft gesteld voor informatievoorziening. De rapportage vanuit de REKS blijft - ondanks de afspraak - wel achter.

13 - Stelling: wij hebben als raad duidelijke afspraken gemaakt met het college over de informatievoorziening over de energietransitie

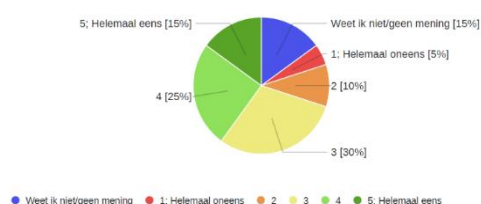
14 - Stelling: de informatievoorziening over de energietransitie verloopt volgens afspraak

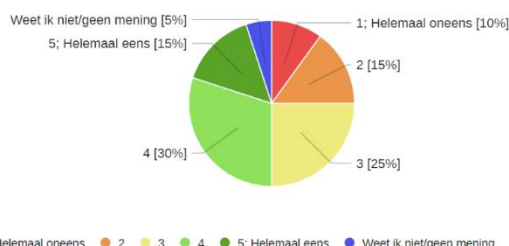

Respondenten zijn iets positiever als het gaat over afspraken over betrokkenheid die met het college zijn gemaakt. Daarbij vindt 40% dat de afspraken duidelijk zijn (stelling 15); 45% vindt dat de afspraken ook goed worden nageleefd (stelling 16). Dit tegenover 15% dat vindt dat geen duidelijke afspraken worden gemaakt, en 20% dat vindt dat ze niet goed worden nageleefd.

15 - Stelling: wij hebben als raad duidelijke afspraken gemaakt met het college over onze betrokkenheid (bijvoorbeeld met informatiesessies of werkgroepen) bij de uitvoering

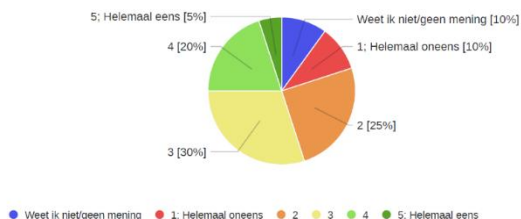

16 - Stelling: het betrekken van onze raad verloopt volgens afspraak

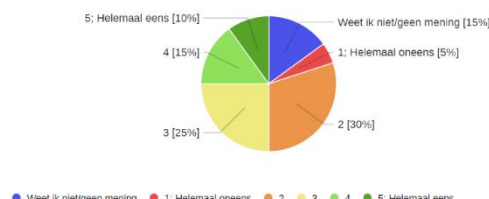

De respondenten zijn verdeeld als het gaat over de inzichtelijkheid van de doelrealisatie. 35% vindt die niet voldoende inzichtelijk, terwijl 25% van de respondenten positief is over de inzichtelijkheid. 30% van de respondenten is hier neutraal over (stelling 17). Hetzelfde beeld ontstaat als het gaat over de vraag of raadsleden goed kunnen zien of de uitvoering plaatsvindt binnen de gestelde kaders (stelling 18). Het zicht op de doelen kan worden bemoeilijkt door de 2%-doelstelling en het ontbreken van rapportages over de kaders.

17 - Stelling: met de aangeleverde informatie kan ik goed zien of onze doelen gehaald (gaan) worden

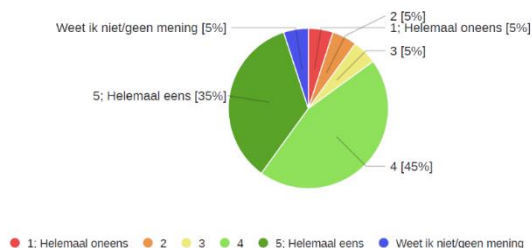

18 - Stelling: met de aangeleverde informatie kan ik goed zien of de uitvoering plaatsvindt binnen de gestelde inhoudelijke en financiële kaders

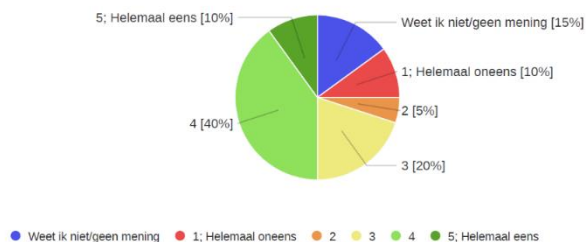

Respondenten weten wel heel goed (89%) welke sturingsmogelijkheden zij hebben (stelling 19), maar een kleiner deel gebruikt deze mogelijkheden ook. 50% van de respondenten geeft aan de sturingsmogelijkheden ook te benutten (stelling 20). Sturingsmogelijkheden die respondenten vooral gebruiken zijn voornamelijk de gebruikelijke instrumenten, zoals vragen, moties of amendementen. Respondenten gebruiken hiervoor ook de informatiebijeenkomsten die worden georganiseerd.

19 - Stelling: ik weet welke sturingsmogelijkheden ik heb als raadslid

20 - Stelling: ik benut de sturingsmogelijkheden die ik als raadslid heb

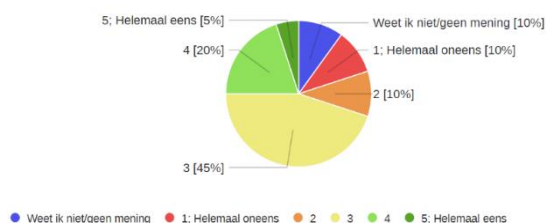

Al met al zijn respondenten verdeeld over de mate waarin zij vinden goed te kunnen sturen met de informatie (stelling 22). 25% geeft aan dit goed te kunnen en 20% van de raadsleden geeft aan niet goed te kunnen sturen. 45% geeft aan neutraal te zijn over de mate waarin zij kunnen sturen.

22 - Stelling: met de informatie en voorstellen die ik van het college ontvang over energie en warmte kan ik goed sturen

Respondenten willen de frequente informatievoorziening graag behouden, maar die zou wel nog frequenter mogen. Respondenten geven aan dat de participatie met inwoners behouden moet blijven, net zoals het integraal benaderen van energie (inclusief klimaat). Zij zien wel graag dat de gemeente ook doorpakt: actie ondernemen, *out of the box* denken en inwoners faciliteren bij de transitie (ook door te zorgen dat het onderwerp aanspreekt).

Respondenten geven graag mee dat het van belang is dat inwoners op tijd en toegankelijk worden betrokken, door ze voldoende te informeren, in toegankelijk taalgebruik. Respondenten willen ook meegeven dat de raad meer betrokken kan worden, ook al vraagt hij daar niet per se actief om.

5.3. Toetsing aan het normenkader

- Groen Aan de vastgestelde norm is geheel voldaan.
- Oranje Aan de vastgestelde norm is gedeeltelijk voldaan.
- Rood Aan de vastgestelde norm is niet voldaan.

Norm

De informatievoorziening aan en betrokkenheid van de raad is conform de gemaakte afspraken.

De raad ontvangt conform afspraken informatie via de begroting en een aparte monitor. Ook krijgt de raad twee keer per jaar een presentatie over de doelrealisatie. Met de strategische agenda klimaat kunnen ook andere onderwerpen worden aangekaart waar de raad meer informatie over wil. Deze afspraken worden nageleefd; de respondenten geven dit ook aan in de enquête.

Wat echter uitblijft is informatievoorziening over warmte en informatievoorziening over de regionale doelen. Hier zijn wel afspraken over gemaakt. Het uitblijven van informatievoorziening hierover wordt gereflecteerd in de enquête: respondenten geven aan dat zij beperkt beeld hebben van de activiteiten op regionaal niveau. Dit maakt dat aan de norm gedeeltelijk is voldaan.

Het blijft wel zaak dat de raad het belang blijft zien van de informatievoorziening - met de monitor - als controle-moment, zodat het gesprek kan worden gevoerd over de doelrealisatie en eventuele versnellingsmaatregelen die moeten worden genomen.

Norm

De informatievoorziening aan de raad is zodanig dat de raad tijdig kan zien of de ambities en doelen behaald gaan worden en bieden inzicht in eventuele bijsturingmogelijkheden.

In de monitor ontbreekt informatie over warmte en komt maar beperkt naar voren welke risico's er zijn. Zo is de gemeente afhankelijk van de duurzaamheid van de warmtelevering na 2027 en het vergunnen van windpark De Spinder, maar dit komt niet goed naar voren uit de monitoring. De vraag is of raadsleden dit voldoende in het vizier hebben. De enquête laat zien dat respondenten verdeeld zijn over de mate waarin zij zicht hebben op de doelrealisatie. Respondenten die hier 'niet voldoende' aangeven, geven bijvoorbeeld aan geen woordvoerder te zijn. Al is de energietransitie wel een onderwerp waarbij het van belang is dat alle leden van de raad goed worden meegenomen en zich goed informeren. Ook op de uitvoering krijgt de raad met de huidige informatievoorziening maar weinig zicht. Het bovenstaande maakt dat de raad maar beperkt kan sturen op doelen en op uitvoering. De raad is op het punt van sturing in de enquête relatief ambivalent: veel raadsleden vinden dat zij niet goed maar ook niet slecht kunnen sturen op energie en warmte. Wat wel vaststaat, is dat de huidige manier van informatievoorziening niet bijdraagt aan het gevoel goed te kunnen sturen op doelrealisatie en uitvoering. Daarmee is aan de norm niet voldaan.

Bijlage 1 | Overzicht van geïnterviewde personen

College van burgemeester en wethouders

Rik Grashoff, wethouder Duurzaamheid en Energietransitie.

Yusuf Çelik, wethouder Verduurzaming en Energietransitie gebouwde omgeving.

Ambtelijke organisatie

Concerncontroller.

Controller duurzaamheid.

Directeur duurzame stad.

Strateeg adviseur energietransitie.

Deelprogrammaleider besparing.

Concernstrateeg duurzame stad.

Portfoliomanager energietransitie.

Bijlage 2 | Bronnenlijst

Artikel 'Voortgangsrapportage en Publiek Ontwikkelbedrijf REKS in de maak', www.regio-hartvanbrabant.nl, 4 april 2023.

Begroting 2019.

Begroting 2023.

Bestuursakkoord 2022-2026.

Collegebesluit 'uitvoeringsprogramma energietransitie bedrijven', 21 september 2021.

Concept projectplan Tilburg VerduurzaamT.

Jaarrekening 2022.

Kadernota Duurzame Stad, vastgesteld 17 mei 2021.

Motie 'lasten zwakste schouders als eerste verlichten', aanvaard in raadsvergadering 13 december 2021.

Motie 'raad in positie rondom afspraken Amernet', aanvaard in raadsvergadering 8 maart 2021.

Projectbrief 'energiehub De Baars'

Projectbrief 'energiehubs bedrijventerreinen'.

Projectenlijst energie besparen, 30 januari 2023.

Raadsinformatiebrief 'uitvoeringsprogramma bedrijven', 21 september 2021.

Raadsvoorstel 'vaststellen Transitievisie Warmte', vastgesteld 13 december 2021.

Raadsvoorstel 'vaststellen definitieve REKS Hart van Brabant', vastgesteld 14 juni 2021.

REKS Hart van Brabant, vastgesteld 14 juni 2021.

Transitievisie Warmte, vastgesteld 13 december 2021.

Uitvoeringsprogramma energie bedrijven.

Uitvoeringsprogramma energietransitie bedrijven.

Voortgangsrapportage deelprogramma besparing.

Voortgangsrapportage programma energie, februari 2023.

Bijlage 3 | Reactie college van B&W

Rekenkamer Tilburg
T.a.v. de heer H. Veldman, voorzitter
Rekenkamer@tilburg.nl

Onderwerp	Datum
Ontwerprapport De energietransitie in Tilburg	10 oktober 2023
Ons kenmerk	Uw kenmerk
	Doorkiesnummer
	14 013
E-mail	Fax
college@tilburg.nl	013 542 93 96
Postadres	Bezoekadres
Postbus 90155	Stadhuisplein 130
5000 LH Tilburg	

Geachte heer Veldman,

Het college heeft met veel waardering kennisgenomen van uw onderzoeksrapport 'De energietransitie in Tilburg. U heeft in korte tijd veel informatie over onze aanpak van de energietransitie verzameld en verwerkt en voor ons een waardevolle vergelijking met de gemeenten Oss, Breda en 's-Hertogenbosch gemaakt. Wij herkennen de uitkomsten van het onderzoek en zien in de aanbevelingen zinvolle aangrijpingspunten om de aansturing van de energietransitie in het algemeen en de positie van de gemeenteraad daarbinnen verder te verbeteren.

De gemeenteraad heeft in 2017 vastgelegd dat de gemeente Tilburg in 2045 CO2 neutraal is. Deze periode is lang en vraagt om duidelijker en meetbare tussendoelstellingen, zodat de gemeenteraad daarop beter kan sturen. In het akkoord "Meer voor elkaar" is daartoe al afgesproken dat wij tussendoelen voor 2030 zullen formuleren. In de thans in ontwikkeling zijnde herijking energievisie zullen wij dit begin 2024 aan de gemeenteraad voorleggen. In die zin delen wij dus een belangrijke bevinding van uw kant en zijn reeds doende hierop actie te ondernemen. Anderzijds hebben wij ten aanzien van enkele conclusies in uw ontwerprapport een aantal kanttekeningen, waarbij wij u in overweging geven op die punten uw conclusies nog te nuanceren:

1. De energietransitie wordt 'opgepakt' door het regionaal publiek ontwikkelbedrijf. Dit is onjuist. Het Publiek ontwikkelbedrijf (POB) heeft de uitvoering van een groot deel van de regionale REKS-opgave voor de opwek van duurzame elektriciteit uit zon en wind als taak gekregen, in casu de ontwikkeling van de grootschalige energiehub in de regio. Op de terreinen warmte en besparing heeft het POB geen rol. Ten aanzien van de opwek van duurzame elektriciteit zijn de doelen, en daarmee de opgave voor het POB, tot 2030 én daarna glashelder en committeert de gemeente Tilburg zich geheel aan deze doelstellingen. Omdat ook de andere deelnemers in het POB volledig gecommitteerd zijn aan deze doelstellingen en wij als centrumstad een groot aandeel en dus zeggenschap hebben in het POB kan effectief op de realisatie van deze doelen worden gestuurd. Naar onze stellige overtuiging effectiever, dan bij een lokale opgave voor Tilburg alleen, die strikt binnen onze gemeentegrenzen nauwelijks of niet realiseerbaar is. Wij vragen u om uw oordeel over onze unieke aanpak in deze te bij te stellen. De gemeente heeft en houdt daarnaast een eigen verantwoordelijkheid voor het realiseren van de doelen op de aspecten besparing en duurzame warmte.
2. De gemeente ligt niet op koers voor het behalen van de doelen. Wij vinden deze conclusie in de volle breedte te stellig. De energietransitie is geen lineair proces. Wij hebben vertrouwen in de slagvaardigheid van het Publiek Ontwikkelbedrijf. Ten aanzien van warmte onderschrijven wij uw conclusie wel. Het realiseren van een duurzame

COLLEGE

warmtevoorziening kent -mede als gevolg van de vertragingen in wetgeving- een langere aanloop dan oorspronkelijk voorzien. Daarbij speelt mede een rol dat wij ten aanzien van het bestaande Amernet in hoge mate afhankelijk zijn van bovenregionale ontwikkelingen en afspraken inzake de langjarige verduurzaming van de bronnen voor dit zeer grootschalige warmtenet. Die afhankelijkheid is zeker een risico op het behalen van de doelen, maar kan eenvoudigweg niet lokaal worden opgelost of "gecompenseerd" met andere maatregelen. Uiteraard spannen wij ons tot het uiterste in om in deze problematiek een goede, duurzame oplossing te vinden.

Daarnaast bestaat ten aanzien van de opwek van elektriciteit met grote windturbines ook een belangrijke bovenregionale afhankelijkheid, namelijk het oplossen van de radarhinder problematiek. Hierover vindt intensief overleg plaats met het ministerie van Defensie. Ook hier spannen wij ons zeer in om tot oplossingen te komen, maar kunnen deze afhankelijkheid niet vanuit een lokaal perspectief oplossen. Wij vragen u deze bovenregionale afhankelijkheid op deze beide onderwerpen te erkennen in uw rapportage.

3. Resumerend kan de raad dus maar beperkt sturen, op gemeentelijke doelen, regionale doelen en op uitvoering. Dit zijn wij in zoverre met u eens, dat het op dit moment ontbreekt aan een concrete en meetbare set tussendoelen voor het jaar 2030. De eerder gekozen systematiek van 2% verduurzaming per jaar, waarbij geen helder onderscheid is gemaakt naar diverse aspecten, is inderdaad niet goed bruikbaar en moet worden aangepast. Met de eerder in deze brief genoemde aanpak denken wij dit gebrek op te heffen. Het geven van een regionale taak aan het POB doet aan de sturingsmogelijkheden vanuit de gemeenteraad niets af, zo hebben wij bij punt 1 onderbouwd. Onze gemeenteraad heeft na zorgvuldige besluitvorming ingestemd met de REKS- doelen en met de oprichting van het Publiek Ontwikkelbedrijf. Ook op (het bewaken van) de taakuitvoering van het POB kan vanuit de Tilburgse raad goed worden gestuurd. De gemeenteraad zal uiteraard nauw worden betrokken bij de aanstaande herijking van de energievisie uit 2017 en is en blijft verder nauw betrokken bij de concrete uitwerking van alle stappen in het proces van de energietransitie.

4. Dit heeft tot gevolg dat de ambities van Tilburg zich op dit moment niet duidelijk verhouden tot de ambities in de REKS. De REKS is een samenwerkingsverband van gemeenten. U lijkt te suggereren dat onze inspanningen 'los staan' van de REKS. Zoals bekend hebben wij ons volledig geconformeerd aan de regionale opwek- en besparingsdoelen en voelen wij ons -met onze collega-gemeenten- verantwoordelijk voor het behalen van deze doelen ten aanzien van de opwek van duurzame elektriciteit. Ten aanzien van warmte en besparing voeren we, in overeenstemming met de REKS doelen, lokaal beleid, en zullen wij de lokale doelstellingen concreter en transparanter formuleren.

Uw onderzoek geeft zes aanbevelingen aan de gemeenteraad van onze gemeente. Onderstaand geven wij per aanbeveling een korte zienswijze op de haalbaarheid en bruikbaarheid:

1. Geef als raad het college de opdracht om in 2024 de lokale vertaling van de regionale opgave te maken, waarin de drie onderdelen (opwek, besparing, warmte) van de energietransitie worden onderscheiden.

Wij kunnen deze aanbeveling ondersteunen, Eind 2023 komen we met een voorstel voor de aanscherping van de strategische klimaatdoelen. Wij zijn voornemens deze doelen op korte termijn uit te werken en aan de gemeenteraad aan te bieden. De huidige formulering van de doelen biedt ook naar onze mening te weinig informatie voor effectieve sturing. De uitwerking van de strategische doelen in tactische doelen voor opwek, besparing en warmte heeft voor het college een hoge prioriteit. We willen hierbij wel opmerken dat -in de gekozen samenwerking van de REKS Hart van Brabant- de REKS doelen Tilburgse doelen zijn (en omgekeerd).

2. Geef als raad het college de opdracht om als onderdeel van de nieuwe energievisie concrete doelstellingen voor de energietransitie te formuleren die aansluiten op de systematiek van de REKS-doelstellingen. Wij lezen deze aanbevelingen als een voorstel om de consistentie in de doelen te bewaken (van REKS naar lokaal en terug). Wij kunnen de aanbeveling in die zin ondersteunen. Onze huidige systematiek sluit aan op de landelijke klimaatmonitor. We zullen in 2024 in twee eenheden rapporteren (gigawattuur en petajoule).

3. Maak als college in 2024 inzichtelijk voor de raad welke afhankelijkheden er zijn voor het realiseren van de doelstellingen en hoe hiermee wordt omgegaan. Wij kunnen deze aanbeveling ondersteunen. Uw onderzoek wijst op de

afhankelijkheid van het gebruik van duurzame bronnen voor het Amernet. Deze afhankelijkheid herkennen wij. Wij hebben als gemeente geen rechtstreekse verantwoordelijkheid voor het 'verduurzamen' van het Amernet. Andere afhankelijkheden voor het realiseren van de zijn de netcongestie en de Radar-problematiek bij de energiehubs. Onze mogelijkheden om deze afhankelijkheden te beïnvloeden zijn ook beperkt, wat niet wegneemt dat wij ons op deze kwesties tot het uiterste inspannen om samen met bestuurlijke partners tot oplossingen te komen. Voor de zomer van 2024 kunnen we de gemeenteraad informeren over de mogelijke impact van externe afhankelijkheden op onze doelstellingen tot 2030 en de wijze waarop wij deze impact kunnen beïnvloeden.

4. Maak als college in 2024 helder welke budgetten en termijnen gekoppeld zijn aan de projecten, en of de realisatie plaatsvindt binnen deze budgetten en termijnen. Wij kunnen deze aanbeveling ondersteunen. Het programma Energietransitie is opgezet om gemeente breed tientallen projecten en andere inspanningen voor de energietransitie te managen en te monitoren. Het programmateam maakt daarvoor gebruik van een integraal informatiesysteem en beschikt over genoemde informatie. Wij bezien hoe wij de informatievoorziening aan de raad concreter en transparanter kunnen maken, tot op niveau van deelprogramma's en de grotere projecten. .

5. Maak als college in 2024 de financiële stromen inzichtelijk die spelen in de energietransitie. Het belang van adequate financiële beheersing onderschrijven we. Wij kunnen deze aanbeveling ondersteunen. Het college heeft al initiatief genomen en kan de raad desgewenst informeren over de herkomst en besteding van de verschillende middelen.

6. Maak als college in 2024 inzichtelijk voor de raad hoe versnelling op de doelrealisatie wordt vormgegeven. Deze aanbeveling kunnen wij ondersteunen. Begin 2024 kunnen we de gemeenteraad informeren over de stand van zaken met betrekking tot de energietransitie in de gemeente Tilburg. In de rapportage kunnen we de 'restopgave' tot 2030 beschrijven en benoemen op welke wijze en met welke middelen versnelling op de doelrealisatie denkbaar is.

De opvolging van de aanbevelingen draagt -met alle onzekerheid waarmee de energietransitie gepaard gaat- naar onze mening bij aan een betere sturing op de gemeentelijke activiteiten en een betere informatievoorziening voor de gemeenteraad.

Hoogachtend,

Het college,

mr. A. van Berckel, MBA
gemeentesecretaris

drs. Th.L.N. Weterings
burgemeester

Bijlage 4 | Nawoord Rekenkamer Tilburg

Geachte leden van de raad,

De Rekenkamer Tilburg bedankt het college van B&W voor de bestuurlijke reactie van 10 oktober 2023 op het deel voor de gemeente Tilburg: 'De energietransitie in Tilburg'. Bij de conclusies in het rapport worden door het college een aantal kanttekeningen geplaatst waar de Rekenkamer via dit nawoord op wenst te reflecteren.

1. Regionaal publiek ontwikkelbedrijf

Het rapport maakt onderscheid tussen de verschillende onderdelen van de energietransitie; opwek, besparing en warmte. Indien de indruk wordt gewekt dat al deze drie onderdelen door het regionaal publiek ontwikkelbedrijf wordt opgepakt, is dat niet juist. In het rapport wordt ook niet negatief geconcludeerd over het opzetten van het regionaal ontwikkelbedrijf. Integendeel, in het algemeen deel van het onderzoek 'De energietransitie in Breda, 's-Hertogenbosch, Oss en Tilburg' wordt middels de vierde aanbeveling zelfs aanbevolen om voor de periode 2030-2050 als raad met het college af te wegen of, en in welke mate en in welke vorm, regionale projecten gezamenlijk moeten worden opgepakt. Daarbij wordt aangegeven dat de gemeente hierover al een keuze heeft gemaakt door met andere regiogemeenten een regionaal ontwikkelbedrijf op te zetten welke op termijn haar vruchten kan afwerpen. Voor de korte en middellange termijn moet wel voldoende realisatiekracht worden geborgd.

2. Afhankelijkheden

De Rekenkamer erkent, evenals het college, dat de energietransitie geen lineair proces is. De door de gemeente zelf gekozen 2% doelstelling per jaar voor zowel opwek en besparing is dat echter wel. Daarnaast vraagt het college aandacht voor de erkenning van (bovenregionale) afhankelijkheden. In het rapport wordt ingegaan op meerdere afhankelijkheden als windpark De Spinder, de Amercentrale en resultaten vanuit het regionaal ontwikkelbedrijf. Dit mondt uit in de derde aanbeveling in het deel voor de gemeente Tilburg 'De energietransitie in Tilburg'; om als college inzichtelijk te maken voor de raad welke afhankelijkheden er zijn voor het realiseren van de doelstellingen en hoe hiermee wordt omgegaan.

3. Sturing

Het college onderschrijft dat de gekozen systematiek van 2% verduurzaming per jaar niet goed bruikbaar is en dient te worden aangepast. De Rekenkamer verwacht dat samen met de herijking van de energievisie welke aan het begin van 2024 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd, deze aanpassing vorm kan krijgen.

4. REKS

De Rekenkamer constateert in het rapport dat niet duidelijk is hoe de lokale doelen van de gemeente zich verhouden tot de regionale doelen van de REKS. Daarom wordt in de tweede aanbeveling in het deel voor de gemeente Tilburg 'De energietransitie in Tilburg' aanbevolen om de consistentie tussen lokale en regionale doelen te verbeteren. Dit door het formuleren van concrete doelstellingen voor de energietransitie die aansluiten op de systematiek van de REKS-doelstellingen. De Rekenkamer suggereert daarmee niet dat de gemeentelijke inspanningen 'los staan' van de REKS.

Ten slotte, de Rekenkamer Tilburg waardeert het voornemen van het college om de rekenkameraanbevelingen uit het rapport in zijn totaliteit op te volgen waarmee een betere sturing op de energietransitie in Tilburg voorzien is. Het is nu aan de gemeenteraad om een besluit te nemen over de aanbevelingen in het algemeen deel en het deel voor de gemeente Tilburg.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'H.V.' or similar initials.

Hayke Veldman

Voorzitter Rekenkamer Tilburg

TwynstraGudde adviseert overheid en bedrijfsleven op veel van de grote en urgente thema's van deze tijd. Denk aan veiligheid, diversiteit, digitalisering, mobiliteit, duurzaamheid, energie, financiën en gezondheid. We bieden onze opdrachtgevers unieke, werkbare oplossingen en brengen complexe projecten en programma's tot een goed einde. Iets creëren van blijvende waarde, daar gaan we voor. Daardoor hebben we een directe impact op (toekomstige) maatschappelijke en economische ontwikkelingen. En dus een grote impact op morgen.